

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK:KOMUNIKOLOGIJA

PERCEPCIJA TELEVIZIJSKIH SADRŽAJA U
BOSANSKOHERCEGOVAČKOM JAVNOM DISKURSU
-magistarski rad-

Mentor:doc.dr. Mustafa Sefo

Student: Adna Begić

Sarajevo, april 2019.godina

ADNA BEGIĆ

PERCEPCIJA TELEVIZIJSKIH SADRŽAJA U BOSANSKOHERCEGOVAČKOM JAVNOM DISKURSU

2019

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK:KOMUNIKOLOGIJA

PERCEPCIJA TELEVIZIJSKIH SADRŽAJA U
BOSANSKOHERCEGOVAČKOM JAVNOM DISKURSU
-magistarski rad-

Mentor:doc.dr. Mustafa Sefo

Student: Adna Begić

Sarajevo, april 2019.godine

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i problem istraživanja.....	3
1.2. Ciljevi istraživanja.....	3
1.3. Hipoteze istraživanja.....	4
1.4. Metodologija istraživanja.....	4
2.NASTANAK I RAZVOJ TELEVIZIJE KAO MEDIJA.....	6
2.1. Izum i nastanak televizije.....	6
2.2. Televizija od 50-tih do 90-tih godina.....	11
2.3. Digitalna televizija.....	12
2.4. Satelitska televizija.....	15
2.5. Kablovska televizija	16
3. NASTANAK I RAZVOJ TELEVIZIJE U BIVŠOJ JUGOSLAVIJI.....	17
4. POČETAK TELEVIZIJSKOG EMITOVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI.....	19
4.1. Javni emiteri u BiH i njihova zakonska regulativa.....	23
4.2. Televizijski sadržaji javnih emitera u BiH, zakonska regulativa, vrste sadržaj.....	29
4.3. Utjecaj televizijskih sadržaja na javnost.....	36
4.4. Proces tranzicije kroz medijsku sferu	40
5. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE: PERCEPCIJA TELEVIZIJSKIH SADRŽAJA U BOSANSKOHERCEGOVAČKOM JAVNOM DISKURSU.....	46
5.1. Metode istraživanja.....	46
5.2. Uzorak istraživanja.....	46
5.3. Prezentacija rezultata istraživanja.....	46
6. ZAKLJUČAK.....	56
7.PRILOG	58

8. LITERATURA.....	62
9. BIOGRAFIJA.....	64

1.UVOD

Život u 21.stoljeću je izuzetno ubrzan. Tempo i način života su se značajno izmijenili zahvaljujući, prije svega, novim tehnologijama i želji ljudi da idu u „korak s vremenom“, te samim tim imaju mogućnost korištenja različitih platformi. Brz tempo života posljedica je brojnosti različitih informacija i medija putem kojih one dolaze do ljudi. Razvoj tehnologije doveo je do pojeftinjenja tehnologija, pojavljuju se noviji modeli koji zauzimaju tržište. Zaokupljenost medijima jeste jedna od karakteristika savremenog društva ali potiskivanje starih na račun novih medija je kratkotrajno, pa se nakon nekog vremena korisnici vraćaju uobičajnoj upotrebi starih medija. Mediji su se razvijali postepeno i u različita vremena su imali različite uloge i značaj za društvo. Konstantni razvoj tehnologije i medija doveo je do pojave masovnih medija, koji danas imaju veliki broj korisnika koji se svakodnevno koriste. Epohalan izum koji je označio prekretnicu u razvoju čovječanstva je izum Gutembergove štamparske mašine 1439.godine. Pojava knjiga i velika ekspanzija štampanja dovela je do eksplozije informacija. Masovni mediji nezaobilazni su dio modernog života 21.stoljeća. Mediji su sredstvo oblikovanja stavova a time i postupanja u svakodnevnom životu. Oni utječu na brojne aspekte života, ponekad toliko intenzivno da ljudi toga nisu ni svjesni. Masovni mediji imaju značajnu ulogu u informiranju, obrazovanju, zabavi i općenito u komunikacijama na svim razinama u savremenom društvu. Jedna od osobina savremenog društva jest preplavljujuća količina informacija, u svakodnevnom životu susrećemo se s toliko verbalnog i vizuelnog sadržaja da nas to vodi do stanja dezorijentiranosti. U današnje vrijeme je medije jako teško u potpunosti izbjeći, što je nažalost, još jedan dokaz u tome koliko su se infiltrirali u svakodnevni život čovjeka. Mediji sami po sebinisu ni loši ni dobri, njihova korisnost ovisi o krajnjem korisniku koji medije koristi pa je samim tim podložan manipulaciji medija, odnosno mediji upravljaju njime, a da toga nije ni svjestan. Mediji su danas u potpunosti prilagođeni korisniku, u smislu da korisnici sami mogu birati koje će im obavijesti dolaziti na mail, koje će vijesti, programe i sadržaje gledati na tv ekranu. Mediji su veoma kompleksan sistem sa primarnim ciljem ostvarivanja profita. Elitni mediji određuju pravila, šta je vijest, kada je to vijest, zašto je to vijest i kako će joj se pristupiti. Danas su mediji toliko prisutni da je gotovo nemoguće zamisliti kako je izgledalo društvo u kojem mediji nisu postojali. Mediji imaju važno, ako ne i primarno mjesto u ljudskim životima i bez njih se ne može. Oni su postali naši svakodnevni saputnici, a javnost je u kontinuitetu s nastankom i razvojem medija postala sve zahtjevnija i znatiželjnija. Manipulacija u području

djelovanja medija se toliko razvila da više nismo ni svjesni kako se s nama manipulira jer sve što se događa uzimamo pod „normalno“. Utjecaj medija je raznolik, cijeli svijet se vrti oko informacija čiji se broj s razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije kontinuirano povećava. Utjecaj medija je uvijek bio velik, oni formiraju mišljenjapojedinca, grupa, zajednice, društva u cjelini, utječu na prosuđivanje, vrednovanje i kontinuirano stvaranje i održavanje potreba za informacijama iz različitih područja. Mediji i publika ne mogu jedni bez drugih, publika je uvijek tu kao faktor koji određuje kvalitet rada medija. Mediji su tu za publiku, publika je tu za medije. Najpoznatiji savremeni lingvist, Noam Chomsky, posvetio je veći količinu vremena analizi medija u sklopu analize političke stvarnosti i kapitalističke demokracije. Chomsky tvrdi kako se u razvijenim demokracijama narod najefektnije može kontrolisati kontrolisanjem misli. Misli čovjeka navode da čini djela, stoga ih je potrebno držati na uzici- i misli i čovjeka. Po njemu mediji imaju presudnu ulogu u sistemu indoktrinacije, zajedno s obrazovnim ustanovama, počevši od vrtića. Sistem indoktrinacije jest onaj koji čovjeka uči kako se treba ponašati, šta treba misliti i šta treba zastupati (Chomsky,2002). Televizija je još uvijek dominantan medij kojeg ni nove tehnologije niti platforme ne mogu zamijeniti. Kao i većina izuma, televizija je kombinacija tehnoloških dostignuća koji se temelje na radiju, filmu, fotografiji, zracima katodnih cijevi i elektronskim kamerama. Televizija još uvijek zauzima jedno od značajnijih mjesta u svakom domaćinstvu. Na televiziji se danas pronalazi za svakog ponešto od „najmlađeg“ do „najstarijeg“. Navike ostaju zauvijek, čak i kad smo sami kod kuće, bitno je da je televizor uključen, nekako je ljepši osjećaj. Da bi imala brojnu publiku, televizija će naravno nuditi gledateljima ono što žele vidjeti. Televizijski programi utječu na percepciju svijeta i samopercepciju, na stvaranjemodela, promjenu ili učvršćivanje stavova i slično.

1.1. Predmet i problem istraživanja

Televizija je audiovizuelni medij čija je osnovna namjena pružanje programa u cilju informisanja, razonode i obrazovanja šire javnosti. Televizija ima izuzetnu moć da djeluje na psihosocijalno stanje čovjeka, modifikuje njegovo ponašanje, utječe na njegove stavove, mišljenja i uvjerenja. Uzimajući u obzir važnost i rasprostranjenost ove teme od izuzetne je važnosti njeno istraživanje i koliko su zapravo ljudi podložni utjecaju televizijskih sadržaja. U skladu sa problemom istraživanja definisan je i predmet istraživanja:

Predmet istraživanja jeste formiranje javnog diskursa kroz percepciju televizijskih sadržaja.

1.2. Ciljevi istraživanja

U skladu sa predmetom istraživanja određeni su i ciljevi istraživanja. Glavni cilj rada je utvrditi koliko su ustvari građani podložni utjecaju televizijskih sadržaja, koliko ti sadržaji bitno modifikuju njihov diskurs, raspoloženja, ponašanja i slično. Dodatni ciljevi istraživanja su:

- Utvrditi koliko građani BiH koriste i gledaju televiziju.
- Utvrditi koji televizijski sadržaji imaju najveći utjecaj na građane BiH.
- Utvrditi koliko televizijski sadržaji utječu na njihov odnos prema društvenoj sredini.
- Utvrditi koji televizijski sadržaji privlače njihovu pažnju, na koji način i zašto.

1.3. Hipoteze istraživanja

Generalna hipoteza: Kompleksnost i kompliciranost državnog uređenja Bosne i Hercegovine reflektira se na sve elemente društva pa tako i na Javne RTV servise ali i druge medije.

Pomoćna hipoteza 1: Televizijska slika nosi najpotpunije i najsažetije informacije koje snažnije od bilo kojeg drugog medija djeluju na svijest primatelja, njegovo ponašanje prema samom sebi, porodici, zajednici, društvu.

Pomoćna hipoteza 2: Komunikacija predstavlja razmjenu informacija, pri čemu mi izražavamo svoja mišljenja, stavove, uvjerenja, ljubav, govorimo istinu ili laž, u čemu medij televizije ima znažnu ulogu i utjecaj.

Pomoćna hipoteza 3: Komunikacija putem televizije i percepcija televizijskih sadržaja od strane javnosti je općeprisutna, svakodnevno učestvujemo u njoj i jedan je od osnova naše egzistencije u društvu.

Pomoćna hipoteza 4: Razvijenost društva se mjeri razvijenošću i efikasnošću komunikacijskih sistema.

Pomoćna hipoteza 5: Utjecaj televizije na javnost može biti ujedno i pozitivan i negativan, ovisno o načinu gledanja ali i o sadržaju koji se gleda.

Pomoćna hipoteza 6: Televizija spaja sliku i zvuk i danas je najutjecajniji masovni medij.

1.4. Metodologija istraživanja

Za potrebe naučnog istraživanja koristit će se teorijski rad na literaturi koji obuhvata analiziranje velikog broja tekstova (knjiga, članaka, raspoloživih empirijskih studija, zbornika radova, Interneta) iz oblasti komunikologije, medija, ponašanja gledalaca, itd.

Za potrebe empirijskog dijela istraživanja koje zahtijeva prikupljanje primarnih podataka, obaviti će se anketiranje ispitanika uz primjenu strukturiranog upitnika.

Ciljana publika tokom istraživanja će biti bh. gledaoci različitih karakteristika, njih 100. Tokom istraživanja će se koristiti metoda slučajnog uzorka.

Pored statističkih metoda u radu će se koristiti i sljedeće naučne metode: metoda analize i sinteze, kroz izvođenje i identifikaciju relevantnih varijabli, metoda deskripcije, prilikom definisanja pojmova i činjenica vezanih za problematiku istraživanja, metoda dokazivanja, prilikom utvrđivanja signifikantnosti dobijenih rezultata, metoda indukcije i dedukcije, prilikom donošenja zaključka u radu.

2. NASTANAK I RAZVOJ TELEVIZIJE KAO MEDIJA

Od početka primjene Gutembergove štamparskemašine 1439.godine mediji postaju dostupni široj populaciji. Veliki broj publike je izložen istim informacijama na temelju kojih oni grade stavove o trenutnom stanju i zbivanjima svoje okoline. McLuhanov pojam „globalnog sela“ potvrđen je današnjom apsolutnom medijskom povezanošću svijeta u jednu cjelinu.

Mediji koji utječu na današnje društvo su: štampani mediji(novine, časopisi i drugi), emitirani mediji(radijski i televizijski prijemnici), internet(internetski portali, forumi i slično). Ovi mediji različitim programskim sadržajima kao što su: vijesti, mišljenja, obavijesti, poruke i ostale informacije, autorska djela umjetničko-kuturne vrste, znanstvenim , obrazovnim i informativnim sadržajima nastoje zadovoljiti potrebe javnosti.

Razvojem tehnologije širila se dostupnost medija, počevši od štamparije, radija sve do televizije. Već dugo vremena mediji nisu samo posrednici koji prenose neki sadržaj, već su zapravo oformili vlastitu socijalnu sredinu i postali dio našeg vlastitog okruženja. Oni nas uznemiravaju i vesele te prenoseneko znanje ili predstavljaju zabavu.

2.1. Izum i nastanak televizije

Televizija- (grč. *Tele-* na daljinu , lat. *Visio-* viđenje, gledanje, „gledanje u daljinu“; fiz. prenošenje (transmisija) i dostavljanje slika na daljinu pomoću elektromagnetnih valova)¹.

Televizija je pojam s dva značenja :

- tehnički sistem koji omogućuje stvaranje, obradu , prijenos, odašiljanje i prijem električnih signala koji prenose pokretne slike, zvuk i pisane obavijesti.
- masovni medij zasnovan na istoimenom tehničkom sistemu².

Prvi koji je smislio riječ televizija bio je ruski znanstvenik Konstantin Dimitrijevič Perskij, na Prvom kongresu o elekticitetu u Parizu 1900.godine. On je spajajući grčku i latinsku riječ, grč. *Tele* i lat. *Visio*, smislio pojam televizija. Međutim, naučnik John Logie Baird je 25.oktobra 1926. godine uradio nešto što niko do tada nije, prenio je prvu televizijsku sliku na udaljenosti do nekoliko metara, tako što je sliku lutke iz potkrovlja , preko montiranog prijemnika, prenio u radnju u prizemlju.Kod televizije se vrši prijenos optičkih utisaka, ona je

¹ Anić, Š., Klaić, N., Domović, Ž.(2007), Rječnik stranih riječi: Tužice, posuđenice, izrazi,kratice i fraze, Sani-Plus,Zagreb (str.1391.)

² „Hrvatska enciklopedija“, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, [www. Enciklopedija.hr](http://www.Enciklopedija.hr), 2018. Datum pristupa: 25.03.2019.godine.

dakle bežični prijenos slike. Ona se osniva na na svojstvu fotoćelije i katodne cijevi. U fotoćeliji svjetlost se pretvara u električne impulse, a u katodnoj cijevi električni impulsi se pretvaraju u svjetlost. Prenošenje slike sastoji se u tome da se slika podijeli na vrlo mnogo djelića pomoću uskih redova. Svaka slika može se smatrati kao skup različito osvijetljenih mjesta čiji je poredak svojstven za sliku o kojoj se radi. Svaki se djelić slike osvijetli prema određenom redoslijedu jedan za drugim, a svjetlost od osvijetljenih djelića pretvara se u električnu struju. Kod televizijskog prenošenja slike treba stvoriti bar 25 slika u sekundi.

Te se slike, koje dolaze jedna za drugom, „sliju“ u cjelinu zbog tromosti našeg oka i daju utisak žive slike. Televizija se u svojim počecima razvijala kao mehanički sistem koji je 1883. godine uveo Paul Nipkow u Njemačkoj. Svjetlosne zrake pojedinih tački pretvarale su se u električni signal upotrebom fotoćelije i rotirajućeg diska s spiralno raspoređenim otvorima (Nipkow disk), a za reprodukciju slike na prijemnoj strani koristio se drugi Nipkow disk i sijalica. Za jednu televizijsku sliku prenosilo se između 30 i 60 linija³. Trka za ostvarivanjem ovog izuma trajala je godinama u čitavom svijetu. Među naučnicima zamisao o televiziji javila se još osamdesetih godina dvadesetog stoljeća.

U crno-bijeloj (akromatskoj) televiziji pod videosignalom se podrazumijeva luminantni signal, koji prenosi informaciju o svjetlosti snimane scene, dok se u televiziji u boji (kromatskoj televiziji) osim luminantnoga, prenosi i krominantni signal, koji daje informaciju o boji. Videosignal sa pratećim audiosignalom čini televizijski signal. Dvije godine nakon prvog prijenosa slike, demonstriran je i prvi sistem za snimanje na televiziji. Ubrzo nakon toga, osnovana je NBC TV mreža, a 7. aprila 1927. godine američka telefonska i telegrafska kompanija AT&T prenesila je govor sekretara SAD-a Herberta Hoovera 320 kilometara dalje i to je bio prvi tv prenos u historiji ovog medija. Godinu dana kasnije, osnovana je i prva televizijska stanica W2XB u New York-u, a zatim i CBS (Columbia Broadcasting System). Dvije godine kasnije, u Velikoj Britaniji osnovan je BBC⁴ koji 1929. godine počinje i sa svojim redovnim programom. Tek 1953. godine nastao je i „televizor u boji“.⁵

³<https://hr.wikipedia.org/wiki/Televizija>. Datum pristupa: 25.03.2019. godine.

⁴BBC (British Broadcasting Company) pod sadašnjim nazivom postoji od 1926. godine, kada je kompanija postala korporacija, osnovana Kraljevskom poveljom. Od tog momenta učvršćen je status nove medijske kuće kao javnog servisa, a nastaje 1922. godine. BBC je korporacija koja omogućava radio i televizijsko emitovanje, i trenutno je jedan od najprofesionalnijih medijskih giganta, koja predstavlja primjer dobrog profesionalnog novinarstva.

⁵<http://edukacija.rs/zanimljivosti/najvece-zanimljivosti-tokom-istorije-televizije>. Datum pristupa: 25.03.2019. godine.

Međutim, J.L.Berd je mnogoranije demonstrirao televiziju u boji, tačnije u julu 1928.godine, koristeći rotirajući disk sa pričvršćenim crvenim, plavim i zelenim filterima. Iako su ga nazivali „ocem televizije“ on nije mogao ništa zvanično još da emituje jer BBC nije bila zadovoljna kvalitetom prijenosa, ali je ipak dozvolila da se koristi njenim predajnicima ali kad se nije emitovao radio-prijenos, tj.ujutro ili kasno navečer. Na samom početku, publiku su činili oni malobrojni i vrlo imućni, jer su tv prijemnici bili izuzetno skupi. Prvi TV materijali izvještavali su o sportskim, političkim i društvenim događanjima.⁶

BBC je dominirala sve do 50-tih godina svojom politikom uske povezanosti radija i televizije, nakon donošenja odluke o strogom kontrolisanju emisija kako bi se izbjeglo utrkivanje za emitovanjem, samo je jedna kompanija, BBC dobila dozvolu za emitovanjem programa koji se nisu finansirali iz reklama, već putem pretplate. BBC je postala nacionalna korporacija 1926.godine i dalje držeći monopol na radijom i televizijom ali pod „indirektnom“ kontrolom vlade, i on je trebao da bude nepristrasan. Da bi se to donekle ispunilo osnovan je odbor od dvanaest važnih ličnosti iz javnog života na period od 5 god koji je imenovao generalnog direktora. Prvi generalni direktor BBC-a je John Reith koji kaže : „Suština javne televizije bila je da se radiodifuznim emitovanjem utječe na obrazovanje obaviještenog i razložnog javnog mnijenja kao osnovnog dijela političkog procesa u masovnom demokratskom društvu“(Skanel (Scannell),1990.).⁷Mediji trebaju biti u funkciji i na raspolaganju i pojedincu ali i društvu. Kako bi ostvarili svoju društvenu ulogu mediji moraju izvještavati istinito i tačno, nepristrasno i pošteno. Trebali bi poštovati privatnost, biti neovisni o pojedinim interesima, odgovorni prema društvu, te bi trebali poštovati zakon i moral. Dešavanja na medijskom nebu koja su obilježila devedesete godine prošlog stoljeća na našim prostorima, ali i u Evropi i svijetu godinama unazad, su komercijalizacija, senzacionalizam, objavljivanje neistine i manipuliranje činjenicama, nepridržavanje profesionalnih standarda, nepoštivanje etičkih normi i slično. Umjesto informacija, mediji su sve više objavljivali senzacionalističke informacije, odnosno, većina informacija se temeljila na čistim pretpostavkama.

U Njemačkoj i Sovjetskom Savezu državna kontrola nad televizijom bila je velika, a same mogućnosti medija u propagandne svrhe koristile su se sasvim drugačiji način. Redovno emitovanje počelo je još 30-tih godina. Berlin je imao 11 javnih TV stanica u nadležnosti njemačke pošte. Gebels i Hitler su bili zainteresovani za mogućnosti televizije u prenošenju nacističkih govora, filmova i dokumentaraca, kao i zabavnog sadržaja u svrhu podizanja

⁶McQueen,D. (1998.) Television,- Televizija, Clio (2000.g.) str. 27.

⁷McQueen,D. (1998.) Television,- Televizija, Clio (2000.g.) str. 28

morala. Njemačka televizija nastavila je sa večernjim emitovanjem programa tokom čitavog Drugog svjetskog rata, sve dok saveznici nisu uništili predajnik tokom bombardovanja Berlina 1943.godine. Tokom ratnih dešavanja u svijetu za vrijeme Prvog i Drugog svjetskog rata, ali i za vrijeme agresije u Bosni i Hercegovini '90-tih godina bila je korištena propaganda, te je bila namijenjena kako domaćoj fronti tako i prema neprijateljima. Ono što je glavni cilj takvih djelovanja u ratu je bilo zadržavanje na vlasti i kontroliranje, tj. usmjeravanje ljudi na novi način razmišljanja, prikazivanje situacija koje imaju drugu pozadinu od one koja je prikazana. U vrijeme agresije na Bosnu i Hercegovinu na njenom teritoriju su svakodnevno djelovali državni radio i televizija Bosne i Hercegovine te list „Oslobođenje“. Iako je Sarajevo bilo pod opsadom, blokadom, receptori su bili okrenuti na sve strane, pokušavalo se omogućiti normalno funkcionisanje i da se obezbijede bilo kakve informacije, a ono što je bilo jako dobro jeste da su u tim teškim danima veoma značajnu ulogu imale radioamaterske veze koje nisu bile pokidane. Postojalo je nekoliko ljudi koji su obavještavali , koji su nastojali preko radioamaterskih veza dočarati slušaocima sve grozote stradanja u cijeloj Bosni i Hercegovini. Među tim herojima bio je i Nihad Nino Ćatić, izvanredan novinar koji je izvještavao o dešavanjima u Srebrenici.

1995.godine Srebrenica je bila jako malo prekrivena stranim i domaćim medijima, o dešavanjima u toj enklavi nisu imali mnogo informacija, jedini dobar izvor imali su preko radioamatera i dopisništva iz Tuzle. Bosanskohercegovačka javnost nije mogla ni slutiti šta se u julu dešavalo u Srebrenici, iako su domaći mediji imali dobru vezu sa stranim medijima, nisu mogli doći do konkretnih informacija o stanju u Srebrenici, čak ni od UNPROFOR-a koji je bio obavezan i dužan obavijestiti javnost, i svjetsku i domaću, šta se dešava u Bosni i Hercegovini, naročito u Srebrenici, Potočarima. Holandski vojnici nisu uopšte davali informacije medijima iako su imali informacije šta se dešava na terenu. UNPROFOR je imao Konferencije na kojima su trebali reći o dešavanjima na terenu, međutim to su bile samo neke fraze, djelovali su krajnje neefikasno. 11.07.1995.godine javnost nije bila svjesna strahota i ubijenih u Srebrenici, počelo se samo pričati o dosta zatvorenih, zarobljenih ljudi, tek iza 12.jula javno mnijenje širom Bosne i Hercegovine počelo je biti svjesno stanja i situacija u Srebrenici ali u cijeloj Bosni i Hercegovini. Lica ljudi koji su izlazili iz autobusa, kada su ih smještali u Srebrenicu, njihove patnje nisu se mogle prenijeti na radiju, slika je govorila više od hiljadu riječi, neizgovorena riječ bila je toliko jaka da je ledila krv u žilama. Dok su novinari iz dopisništva u Tuzli izvještavali o prvim potresnim pričama o enklavi u Srebrenici mediji u Sarajevu su imali vrlo malo informacija od UNPROFORA. Dosta vremena se

izvještavalo iz Srebrenice sa arhivskim snimcima, međutim kada je javnost dobila prve prave snimke iz Srebrenice, bila je šokirana. Za razliku od stranih medija, našim domaćim medijima nisu bili potrebni egzaktni snimci strijeljanja, masakra, krvi da bi povjerovali u grozote koje su se dešavale, to je bio planski , sistematski zločin koji je pripremljen. Kako je u Bosni i Hercegovini , nakon raspada Jugoslavije došlo do podjele na svim razinama, tako su i neki mediji neprofesionalno izvještavali o genocidu u Srebrenici. Informacije koje su dobijali stanovnici Republike Srpske bile su skroz drugačije. Nakon što su srpske snage ušle u Srebrenicu u listu „Glas Srpske“ su izvještavali da Srebrenica počinje konačno da živi, da su u njoj ponovo Srbi koje su prije mnogo godina otjerali muslimani i da se još uvijek na ulicama tog grada primijete tragovi muslimanskog načina življenja koji je daleko od civilizacijskog. Ta propagandna mašinerija, medijska kampanja, je bila usmjerena na uništavanje ljudi, na ratne zločine vođeni nacističkom metodologijom iz Drugog svjetskog rata. Nakon genocida u Srebrenici brojni domaći ali i svjetski mediji su izvještavali o masovnim egzekucijama i procesu skrivanja tijela. Domaći mediji su dosta pomogli i dali značajan doprinos da međunarodna zajednica malo više pomogne u buđenju javnog mnijenja u Evropi ali i svijetu. Zahvaljujući novinarimasaznalo se za logore, genocid, sve se saznalo zahvaljujući fotoreporterima, radioamaterima i drugim , koji su sa ratišta prenosili informacije široj javnosti. Novinar Nihad Nino Ćatić prije 24.godine javio se uživo iz Srebrenice u program Radio – televizije Bosne i Hercegovine riječima:

„ Srebrenica se pretvara u najveću klaonicu. Poginuli i ranjeni se neprestano dovlače u bolnicu. Nemoguće je opisati. Svake sekunde po tri smrtonosna projektila padnu na ovaj grad. U bolnicu je trenutno dovučeno 17 poginulih, 57 teže i lakše ranjenih. Da li iko na svijetu može doći da vidi tragediju koja se dešava u Srebrenici i njenim stanovnicima? Ovo je nečuven zločin koji se izvodi nad bošnjačkim stanovništvom u Srebrenici. Populacija u ovom gradu nestaje. Da li iza svega stoji Akaši, Butros Gali ili neko drugi, bojim se da za Srebrenicu neće više biti bitno“.⁸ Nino Ćatić je ubijen u srebreničkom genocidu među mnogobrojnim muškarcima i dječacima a njegovi posmrtni ostaci još uvijek nisu prinađeni.

⁸<https://www.youtube.com/watch?v=cbpGVT03h3c> Arhivski snimak „tvbih“, datum pristupa 11.07.2019.godine, 13:00h.

2.2. Televizija od 50-tih do 90-tih godina

Već su sredinom 30-tih godina (u New Yorku, Londonu i Berlinu) eksperimentalno emitirani prvi televizijski programi. Prve televizijske programe primao je samo ekskluzivni krug gledatelja, koji su posjedovali tv prijemnike kod kuće, ili su im se mogli diviti u javnim prostorima kao tehničkoj senzaciji. Tek pedesetih godina televizija se probila kao dominantni audio-vizuelni masovni medij privatnih domaćinstava širom svijeta i to velikom brzinom i širokim djelovanjem. Promjena životnih navika , izazvana medijima, popraćena je intenzivnim procesom navikavanja na nove- televiziji primjerene sheme percepcije i djelovanja. Prijenos uživo krunidbe Elizabete II 1953.godine prvi je spektakularni medijski događaj koji je pomogao televiziji poslijeratnog doba da postavi na scenu svoje specifične efekte i postignuća. Taj mentalni sklop prevazilaženja granica prostora putem prijenosa u realnom vremenu o realnim događajima ostavio je traga u mnogim izjavama i novinskim člancima. Nastala je nova dimenzija doživljaja koji je pružala televizija prijenosom uživo. Do pedesetih godina prošlog stoljeća radio je bio dominantan medij. Ulaskom u pedesete stanje se drastično mijenja. Medijska situacija se okreće prema televizijskim valovima a ljudi sve češće kupuju svoje nove tv prijemnike pokretnih slika. Televizor postaje središnji dio dnevnih prostorija u kojem uživaju oni mlađi ali i stariji. Poslijeratne pedesete obilovale su nešto veselijim filmovima, mjuziklima i komedijama, a situacija ni na televiziji nije bila drugačija. Humoristični program dominirao je udarnim terminom. Pedesete su također označile jednu veliku prekretnicu kada je NBC 1.januara 1954.godine po prvi put emitirao program u boji, od obale do obale. Rijetki su imali prijemnik koji je prikazivao boje.⁹Televizija u boji potpuno je zaživjela kasnih šezdesetih godina, u stoljeću u kojem je televizija bila svjedok velikim događajima 20.stoljeća. Još uvijek na samo tri mreže: CBS, NBC i ABC, televizija se polahko razvijala. Tih godina televizijski uređaj postaje financijski sve dostupniji i proizvodi se prenosiva verzija, a ljudi gledaju više vijesti na televiziji nego što ih čitaju u novinama.¹⁰

1966.godine zatraženo je od svih regionalnih mreža da obrate pažnju na sastavljanje svojih programskih stanica u udarno vrijeme i da se potrudu da udovolje inteligentnijim gledaocima tako što bi pružile više sadržaja u odnosu na standardni program. Kao rezultat toga bile su

⁹<https://www.serijala.com/izdvojeno/pedesete-i-sezdesete-originalno-zlatno-doba-televizije/> Datum pristupa: 02.05.2019.godine, 21:48h.

¹⁰http://tnative.tportal.hr/povijest-televizije-prva-serija-reklama/?meta_refresh=1 Datum pristupa: 02.05.2019.godine, 22:29h.

„Vijesti u deset“- polusatna emisija sveke večeri, zatim je bilo veće posvećivanje javne televizije emisijama iz kulture i veliki izbor dokumentarnih programa i drama. Tehnički napredak šezdesetih uključivao je i vezu preko Atlantika, koje je 1962.godine prenosila slike uživo preko satelita Telstar, globalnu satelitsku mrežu koja je 1967.godine emitovala Beatles i početak prijenosa u boji, iste godine.¹¹ Televizija je početkom sedamdesetih počela zanemarivati ruralne sredine te se okretati urbanoj i mlađoj publici. U svjetlu pokreta za ljudska prava, televizija je kao i društvo počela prihvatati progresivne ideje.¹² Ravnotežu između obaveza javne televizije i komercijalnog pritiska, britanska televizija je prenijela u sedamdesete i osamdesete godine. Kao osnovna pokretačka sila prihvaćena je ideja borbe „ za gledaoca a ne za profit“, te tako i zdrav pristup obavezama javne televizije. Osamdesetih godina također se širi i okvir kasnih noćnih programa, jer se britanska televizija polahko približavala američkoj shemi neprekidnog emitovanja od 24sata. Jutarnji program je počeo da se emituje 1983.godine. Iako su ga izmišljali još u 1950-ima, daljinski upravljač za TV ulazi osamdesetih u domove širom svijeta i kreće prava revolucija jer se ne mora ustajati iz naslonjača da bi se promijenio program ili pojačao zvuk. Pojavljuje se i prvi videorekorder. Još su rijetkost , ali i pravi san za sve vlasnike televizora jer mogu snimati i gledati program kada žele. Razvijaju se i videoklubovi za posuđivanje videokaseta. Devedesete predstavljaju godine tehnoloških promijena, a najviše pojavom interneta. Kompjuteri su postali dostupni prosječnim građanima , kablovska televizija doživljava procvat, a plazme i LCD televizori su bili u eksperimentalnim fazama.¹³ Digitalna rezolucija svoj vrhunac započinje 90-ih godina pojavom interneta, i time omogućavajući nove oblike komunikacije, poslovanja i učenja.

2.3. Digitalna televizija

Digitalna televizija logičan je nastavak razvoja televizije. Digitalni televizijski signal nastaje analogno-digitalnom preobrazbom kojom se vremenski kontinuirani signal pretvara u diskretne uzorke, a vremenski diskretni uzorak poprima amplitude s diskretnim vrijednostima. Rezultirajući signal kodira se tako da se diskretnim razinama amplitude pridruži diskretni znak, koji se u praksi najčešće pojavljuje u obliku binarnog koda, to jest kombinacijom znakova 0 i 1. Postiže se veća rezolucija slike od analogne tv, digitalna televizija omogućuje

¹¹McQueen,D. (1998.) Television,- Televizija, Clio (2000.g.) str. 30-34.

¹²<https://www.serijala.com/izdvojeno/sedamdesete-i-osamdesete-televizija-u-doba-diska-i-fudbalerki/> Datum pristupa: 03.05.2019.godine, 10:30h.

¹³http://tnative.tportal.hr/povijest-televizije-prva-serija-reklama/?meta_refresh=1 Datum pristupa: 03.05.2019.godine, 12:00h.

mного naprednije usluge, kvalitet slike i zvuka je općenito mnogo bolji od analogne. Većina uređaja za digitalni prijem ima ugrađene vizuelne indikatore jačine signala. Po samom načinu rada, digitalni signal je manje podložan prirodnim ili vještačkim šumovima.¹⁴ Uvođenje digitalne zemaljske televizije je obaveza Bosne i Hercegovine koja treba biti urađena u skladu s međunarodnim sporazumima iz te oblasti. Regulatorna agencija za komunikacije je na osnovu podnesenih zahtjeva radio – televizijskih servisa, Radio – televizije Bosne i Hercegovine i Radio – televizije Federacije Bosne i Hercegovine, te Radio – televizije Republike Srpske početkom 2016.godine dala dozvole za testno emitovanje digitalnog signala, čime su bile otklonjene sve prepreke za početak digitalnog emitovanja TV signala tri javna servisa. Prva faza Projekta digitalizacijezavršena je 14.10.2016.godine puštanjem zemaljskog radiotelevizijskog digitalnog signala. U prvu fazu spadali su odašiljači za pokrivanje digitalnim signalom gradove Sarajevo, Mostar i Banja Luka, čime je bilo omogućeno testno emitiranje digitalnog signala u ova tri grada. Druga faza obuhvata uvezivanje 11 informativno – tehničkih centara sa digitalnim vezama javnih radiotelevizijskih servisa u Bosni i Hercegovini, kao i unapređenjemobilnog prijenosa sa terena nabavkom Up linka za digitalno skupljanje vijesti potrebnih javnim radiotelevizijskim emiterima. Prva i Druga faza digitalizacije podrazumijevaju pokrivanje oko 80% ukupnog područjaBosne i Hercegovine digitalnim signalom.Treća faza digitalizacije obuhvata pokrivanje preostalog područja Bosne i Hercegovine (oko 20%) digitalnim signalom. Mnogo je faktora koji utječu na proces digitalizacije, a što se tiče samih medija potrebno je da imaju kvalitetnu opremu za proizvodnju digitalnog signala. To znači da moraju unaprijediti svoje produkcijske kapacitete i da taj digitalni signal dostave do jednog od tri glavna centra (Sarajevo, Mostar, Banja Luka). A signal se dalje prenosi mrežom prema pravilima koje odredi Regulatorna agencija za komunikacije i po pojedinačnim dozvolama za svaki medij. Od 38 televizijskih stanica (13 javnih i 25 privatnih) u Bosni i Hercegovini koji su nosioci dozvola Regulatorne agencije za komunikacije za zemaljsko emitovanje, digitalnim signalom se emituju samo tri javna servisa u Bosni i Hercegovini, Radio – televizija Bosne i Hercegovine, Radio – televizija Federacije Bosne i Hercegovine i Radio – televizije Republike Srpske. Digitalizacija je pokušaj da se uvede red na medijskoj sceni putem podizanja standarda i kvalitete slike i zvuka. Što se tiče Radio – televizije Visoko razgovarala sam sa rukovodiocem tehničkog sektora TV Visoko Esmerom Pitom koji je rekao: „Televizija Visoko trenutno svoj signal emituje digitalno i to u HD signalu. Do prije godinu dana signal iste je bio emitovan potpuno analogno. Naime, TV

¹⁴<https://hr.wikipedia.org/wiki/Televizija> Datum pristupa : 18.05.2019.godine, 14:00h.

Visoko signal emituje putem zemaljske UHF mreže i putem kablovskih operatera (Moja TV i Telemach) i do prije godinu dana bio je u potpunosti analogno emitovan. Na kablovskim operaterima je krenuo sa digitalnim emitovanjem i to mp4 format koji je univerzalni za video rezolucije 1920 x 1080, dok je analogni signal imao rezoluciju 720 x 576 i taj signal TV Visoko još uvijek emituje putem UHF mreže na 26 kanalu. Kablovski operateri su na digitalnom sistemu. TV Visoko je posjedovala kamere koje su mogle snimati u HD formatu ali i emitovati isti signal, nabavkom kvalitetnijeg računara, kartice i softwera za play out, tek nedavno su nabavljeni uređaji za obradu u HD sistemu i samim tim se krenulo u zahtjev prema kablovskim operaterima za emitiranje istog. Oba kablovska operatera su prihvatila zahtjeve i zamijenili svoje uređaje za enkodiranje signala i samim time je TV Visoko prešla na digitalni sistem emitovanja. Gledaoci kablovskih operatera trenutno imaju sliku u HD formatu zajedno sa epg informacijama (obavještenja na ekranu), kao i pregled sadržaja, vrijeme emitovanja i slično. Gledaoci koji prate program preko zemaljske mreže (antena) još uvijek imaju analogni prijem. Oprema koja je nabavljena je BLACKMAGIC koja je cijenom niža od ostalih brendova a kvalitetom parira istim. TV Visoko je također nabavila i HD opremu za live prenose koncerata i manifestacija“. Prema Izvještaju Regulatorne agencije za komunikacije za 2018.godinu ističu da u 2018. godini nije zabilježen značajniji pomak u prelasku s analognog na digitalno zemaljsko emitovanje, iako je rok za prelazak bio 16.07.2015. godine. Na osnovu Strategije prelaska s analognog na digitalno zemaljsko emitovanje, Agencija je dodijelila pravo na korištenje prvog Multipleksa (MUX A) Javnom radiotelevizijskom sistemu Bosne i Hercegovine. Njihovo pravo i obaveza je da emituju u digitalnom formatu postojeće programe JRTVS BiH: program RTV Republike Srpske, Federacije BiH i BHRT-a. Osnovna karakteristika ove Odluke je da se MUX A bio predviđen za korištenje isključivo javnih RTV servisa, otvara i za korištenje drugim TV stanicama u BiH uz saglasnost Agencije. Međutim, Javni radiotelevizijski servisi nisu ispunili svoje obaveze i nisu postigli dogovor oko formiranja zajedničkog tijela koje obezbjeđuje koordinaciju korištenja i upravljanja tehničkim resursima prenosiive i emisione infrastrukture MUX-a A i MUX-a B. Na zahtjev komercijalnih TV stanica u Bosni i Hercegovini Agencija je pokrenula aktivnosti u vezi s dodjelom Multipleksa C, koji je Strategijom namijenjen komercijalnom sektoru na upravljanje.¹⁵Nerazvijenjam digitalizacije javni emiteri uskraćuju građanima pravo da prate programe svih televizijskih stanica a komercijalne televizije su na gubiku jer su prihodi od digitalizacije ogromni. Odugovlačenje procesa digitalizacije ide na korist

¹⁵Izvještaj Regulatorne agencije za komunikacije za 2018.godinu <https://docs.rak.ba/documents/b9be1646-a90f-4560-9bcc-0a1264735aa9.pdf> 12.07.2019.godine, 18.00h.

političkim elitama, jer bi digitalizacija označavala veći stepen demokratizacije, što mnogim političkim strankama ne odgovara. Ono što se može zaključiti na osnovu cjelokupne situacije u Bosni i Hercegovini, složenost svih sistema u zemlji, za sobom vuče i složenost Javnog RTV sistema Bosne i Hercegovine koji se sastoji od tri javna emitera, ukazuje da proces digitalizacije, kao ni brojni drugi procesi od krucijalnog značaja za bosanskohercegovačko stanovništvo, neće biti skoro završeni. Svjesni smo da je nemoguće zadovoljiti sve strane. Pred nama je dug period borbe i nastojanja Regulatorne agencije za komunikacije ali i drugih institucija, nadležnih za emitovanje programa, da se Bosna i Hercegovina priključi evropskim zemljama koje su već daleko u pocesu digitalnog emitovanja. A sve je ovo jedan veliki korak ka stupanju Bosne i Hercegovine u članstvo Evropske Unije.

2.4. Satelitska televizija

Satelitska televizija je televizija čiji se signal emituje sa vještačkih satelita koji kruže oko Zemlje. Primanje signala se vrši posredstvom satelitske antene i receivera satelitske televizije. Antena mora biti precizno usmjerena u tačno određeni satelit da bi hvatala signal sa njega, pošto se sateliti kreću jednakom brzinom kao Zemlja, oni praktično stoje u odnosu na položaj naših antena. Glavna karakteristika satelitske televizije je ta da svojim gledateljima pruža širok raspon televizijskih programa koji nisu dostupni zemaljskim tv prijemnicima ni kablovskim televizijama. Satelitska televizija može biti i analogna i digitalna. Većina novih satelita i novih kanala su digitalni ali još uvijek postoje i analogni kanali na nekim satelitima.¹⁶Satelitska tehnologija je jedna od najviše korištenih tehnologija i prisutna je oko nas, a satelitska televizija je samo dio toga. Satelitska televizija je prisutna u domovima ljudi širom svijeta. Satelitska televizija svojim gledaocima pruža veliki broj raznovrsnih programa koji nisu dostupni na zemaljskim TV kanalima kao ni na kablovskoj televiziji. Početak satelitskog emitovanja počinje još 1957.godine kada je u Zemljinu orbitu lansiran satelit koji je bio i prvi vještački Zemljin satelit. Satelitska televizija se razlikuje od drugih po načinu prijema i slanja signala, odnosno sadržaja. Ime je dobila po telekomunikacijskim satelitima preko kojih se prenosi signal. U Zemljinoj orbiti nalaze se različite vrste satelita, ovisno o njihovoj namjeni. Sateliti za satelitsku televiziju imaju veoma važnu ulogu jer primaju analogne i digitalne signale sa Zemlje koje onda pojačavaju i ponovo šalju na određeno područje na Zemlji.

¹⁶<https://hr.wikipedia.org/wiki/Televizija> Datum pristupa : 18.05.2019.godine, 14:30h.

Najpoznatiji evropski satelitski operateri su EUTELSAT i ASTRA.¹⁷ Satelitska televizija ima brojne prednosti zbog kojih je bila vrlo rasprostranjena, a to je dostupnost ali i velik broj kanala i programa koje možemo gledati. U Bosni i Hercegovini najveći lider na tržištu je Total TV. Ona koristi tehnologiju koja bi se najbolje mogla opisati kao kablovska preko satelita. Total TV nudi više od 150 SD i HD kanala i preko 150 slobodnih televizijskih i radio kanala sa satelita EUTELSAT 16AA, HOT BIRD i ASTRA, koji su dostupni na svakoj lokaciji. Kompanija je dio regionalne United Grupe koja posluje u šest zemalja bivše Jugoslavije, a u njenom sastavu se nalaze i tri vodeća telekomunikaciona operatera: Telemach(Slovenija, Bosna i Hercegovina i Crna Gora), SBB (Srbija) i Net Tvplus, vodeći provajder telekomunikacionih servisa putem javnog interneta.¹⁸

2.5. Kablovska televizija

To je televizija čiji se signal kroz kablove prenosi od provajdera kablovske televizije do korisnika (gledaoce). Kablovska televizija je sistem za prijenos televizijskih i radijskih programa kablovskom mrežom do pretplatničkih prijemnika. Satelitski programi primaju se paraboličnim antenama i dovode koaksijalnim kablovima do satelitskih prijemnika u glavnoj postaji. U njoj se obavlja frekvencijska preobrazba signala, njegova demodulacija, modulacija i pojačanje. Signali se obrađuju kako bi bili što prikladniji pa prijenos kablovskom distribucijskom mrežom. Svaki od programa prenosi se na svom kanalu i šalje nadzemnim ili podzemnim kablovima u distribucijsku mrežu do korisnika. Za prijenos signala najčešće se upotrebljavaju koakcijalni kablovi, a u novije doba i svjetlovodi, koji imaju mnogo manje gušenje i omogućuju kvalitetniji prijenos.¹⁹ Kada je u pitanju Bosna i Hercegovina i prisutnost kablovske televizije, uočljiva je ekspanzija brojnih kablovskih operatera koji raznim uslugama i pogodnostima nastoje privući, gledaoce, tj. kupce. Prednost kablovskih televizija jeste u tome što nude različite pakete usluga sa tv kanalima, internetom i fiksnom telefonijom. Ono što gledatelje i potencijalne kupce posebno privlači je mogućnost biranja kanala koje ćeš gledati, i koje ćeš uvrstiti u svoj paket usluga. Kablovska televizija, sa svojim kapacitetima od 500 kanala, nudi razne interaktivne usluge kao što su bankovne i raznorazne kupovine, pretraživanje informacijskih baza podataka i briše granice između televizije, telefona i ličnog

¹⁷<http://hr.ses.com/5620021/about-ses> Datum pristupa: 18.05.2019.godine, 18:00h.

¹⁸www.Totaltv.ba Datum pristupa: 19.05.2019.godine,17:00h.

¹⁹<https://hr.wikipedia.org/wiki/Televizija> Datum pristupa : 18.05.2019.godine, 15:00h.

računara²⁰. Kablovski operateri različitim pogodnostima mame gledatelje pružajući im ogroman broj programa namijenjenih od najmlađih do najstarijih. U svoje usluge uključuju različite opcije koje će gledaocima obezbijediti najbolji ugođaj, i udovoljavanju njihovih želja, od mogućnosti da vrate određeni sadržaj koji su propustili, da ga privremeno zaustave pa ponovo pokrenu kad njima to odgovara.

Najveći operater kablovske televizije u Bosni i Hercegovini je Telemach, koja je prisutna u centralnoj Bosni, dok je Elta Kabel najveći provajder u Republici Srpskoj. Kompanija Telemach je trenutno vodeći domaći provajder digitalne i analogne kablovske televizije, usluge interneta u Bosni i Hercegovini, te najveći alternativni pružatelj fiksne telefonije na području Bosne i Hercegovine.²¹

3. NASTANAK I RAZVOJ TELEVIZIJE U BIVŠOJ JUGOSLAVIJI

Evropska radiodifuzna unija (EBU) je formirana 12.02.1950.godine od strane 23. radiodifuzne organizacije na području Evrope i Mediterana na konferenciji u primorskom gradu Torquay u engleskom Devonu. Međunarodna radio-televizijska organizacija (OIRT), ekvivalent radiodifuznih kuća iz Centralne i Istočne Evrope se sjedinila sa EBU. Članice su radio i televizijske kompanije, od kojih su većina u vlasništvu države ili u privatnom vlasništvu s javnom koncesijom. Punopravne članice su one čije države pripadaju Evropskom radiodifuznom području, ili su članice Vijeća Evrope. Sjedište je u Ženevi, Švicarska, a službeni jezici su engleski i francuski.²² Radiotelevizija BiH je postala članica 1993.godine. Jugoslavenska radiotelevizija (JRT) je bila je sistem od osam nacionalnih radiotelevizijskih kuća u Jugoslaviji do početka 1990-ih godina. Činilo ga je šest republičkih i dva pokrajinska RTV centra: Radiotelevizija Sarajevo (RTV Sa), Radiotelevizija Ljubljana (RTLj), Radiotelevizija Zagreb (RTZ), Radiotelevizija Beograd (RTB), Radiotelevizija Skoplje (RTSk), Radiotelevizija Titograd (RTT), Radiotelevizija Novi Sad (RTNS) i Radiotelevizija Priština (RTP). Službeni jezik JRT-a bio je srpsko-hrvatski jezik, u Makedoniji makedonski jezik, u Sloveniji slovenski jezik, te djelomice na Kosovu albanski jezik. Jugoslavenska radiotelevizija bila je članica EBU-a, Evropske radiodifuzne unije, a zajedno sa ostalim

²⁰D. Stanislavljević, Mediji i javno mnijenje u Republici Srpskoj, Sarajevo 2010. Godina, 46 str.

²¹www.telemach.ba Datum pristupa: 19.05.2019.godine, 19:00h.

²²https://sh.wikipedia.org/wiki/Evropska_radiodifuzna_unija Datum pristupa: 25.05.2019.godine, 13:30h.

članicama ovog velikog sistema nacionalnih javnih RTV kuća participirala je redovno na velikim radijskim i televizijskim spektaklima kao što su bili muzički festivali Eurosong, San Remo ili dječiji festival Zlatni cekin, odnosno velike sportske manifestacije kao Olimpijske igre, Mediteranske igre, Univerzijada ili zabavno-revijalni programi kao Igre bez granica.

Prva radiodufuzna stanica na području Jugoslavije oglasila se iz Beograda 1. oktobra 1924. godine. Zahvaljujući tome što je imala ovu stanicu, kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca postala je članica Međunarodne unije za radiodifuziju (UIR) prilikom njenog osnivanja u Ženevi. 1929. godine kada je osnovan Radio Beograd, smatra se godinom nastanka današnje Radio-televizije Srbija. Prvi susret Beograđana sa televizijom bio je u septembru 1938. godine na Beogradskom sajmu kada je holandska firma „Filips“ montirala prvu televizijsku stanicu sa studijom, odakle su za sve vrijeme trajanja jesenjeg sajma, prvi put na Balkanu, emitovane televizijske emisije za širu publiku, uz učešće beogradskih glumaca.²³

Jugoslavenska radiotelevizija je, dakle, bilo udruženje radijskih i TV mreža republika u sastavu socijalističke Jugoslavije, koja je koordinirala programske sheme, dogovarala međusobnu saradnju i razmjenu programa. Od 1954. godine puno ime udruženja bilo je Jugoslavenska radiotelevizija, udruženje radiostanica FNRJ, a konačno ime Jugoslavenska radiotelevizija usvojeno je 1958. god. U sporazumu o udruživanju republičkih i pokrajinskih radiodifuznih ustanova kao razlozi udruživanja navedeni su rješavanje pitanja od zajedničkog interesa, utvrđivanje zajedničke programske politike, razmjena programa, sudjelovanje u donošenju zakona o tim medijima i usklađivanje tehničkog razvoja, zajednički termini te saradnja na pokrivanju velikih međunarodnih i sportskih događaja. U programskoj shemi zajedničkog programa na početku su sudjelovale TV Beograd, TV Zagreb i TV Ljubljana. Na samom početku program je emitiran tri puta sedmično- srijedom, subotom i nedjeljom. Cjelodnevno emitovanje programa, osim utorkom, kad je bio slobodan dan, počelo je 1963. godine. Utorkom se preuzimao program sa RAI-ja. Od domaćih programa TV Zagreb je već ranih šezdesetih prednjačio svojim zabavnim emisijama. Jedna od popularnijih emisija bila je TV Magazin u kojoj su se proslavili brojni zagrebački pjevači i zabavljači, koja se počela emitirati 1960. godine. Od početka 1960-ih TV Beograd je dominirao u humorističnim serijama. Programska koordinacija bila je najjača među stanicama hrvatskog i srpskog govornog područja, odnosno između TV Zagreb, TV Beograd, TV Sarajevo, TV Titograd te dijelom Tv Novog Sada i Tv Prištine (koji su emitirali i na mađarskom i na albanskom

²³https://bs.wikipedia.org/wiki/Jugoslavenska_radiotelevizija Datum pristupa: 25.052019.godine, 14:00h.

jeziku). Sa jačanjem vlastite produkcije televizije su bile sve samostalnije, zadržao se veći stepen saradnje među stanicama hrvatskog i srpskog govornog područja te su utvrđeni zajednički termini za neke programske žanrove. Troškovi su se dijelili razmjerno prihodu od pretplate, tako je npr. pri kupovini stranih filmova TV Titograd plaćao najmanji postotak licence, a najveći su plaćali TV Beograd i TV Zagreb. Ovisno o općim političkim prilikama u Jugoslaviji u zajedničkim programima je dolazilo do favoriziranja unitarističkih interesa. Radiotelevizija Zagreb se od 1963. godine opirala tim težnjama, do prekretnice je došlo uspostavljanjem samostalnog hrvatskog središnjeg Dnevnika 1968. godine. Zajednički Dnevnik, ili kako su ga žargonski zvali „savezni“ Dnevnik, emitirao se samo nedjeljom a radili su ga naizmjenice studiji sa hrvatskih i srpskog govornog područja. Krajem 1980-ih Dnevnik TV Beograd i TV Novi Sad promovirali su velikosrpsku politiku. TV Beograd je 1987. god. izvještaje TV Prištine o Kosovu zamijenila je svojim izvještajima i ubacila ih u „savezni“ Dnevnik te u razmjenu. Ostale televizije su reagovale slanjem svojim novinara na Kosovo, i to je bilo prvi put da neki politički događaj pokrivala svaka stanica samostalno i izvještavala različito. TV Zagreb prva je izašla iz JRT-ova sistema rotacije i zajedničkih dnevnika 8. oktobra 1989. godine. Od tog dana je i zajedničke emisije utorkom i četvrtkom zamijenila sa svojim. Savezna koordinacija postojala je još za sport, kulturu, filmove i serije. Jedna od posljednjih serija TV Beograd koja se emitirala u zajedničkom terminu bila je humoristična serija „Bolji život“.²⁴

4. POČETAK TELEVIZIJSKOG EMITOVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Prvi elektronski medij koji se nakon završetka Drugog svjetskog rata i oslobođenja Sarajeva oglasio u Bosni i Hercegovini bio je Radio Sarajevo. Radio Sarajevo je sa emitovanjem programa počeo 10. aprila 1945. godine riječima: „Ovdje Radio Sarajevo. Smrt fašizmu – sloboda narodu“²⁵ koje je izgovorio Đorđe Lukić Cigo, prvi tehničar i spiker u eteru ovog radija. Do kraja 1945. godine program je trajao 6 sati i emitovan je u tri bloka: jutarnjem, podnevnom i večernjem. Radiotelevizija Sarajevo osnovana je sredinom 1960-ih godina u Sarajevu kao republička radiotelevizijska kuća za Bosnu i Hercegovinu a bila je članica

²⁴<https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/j/jrt/> Datum pristupa: 25.05.2019. godine, 16:00h.

²⁵Tucaković, Š. „Propagandno komuniciranje“ Sarajevo, 1999. godine.

tadašnjeg emitterskog sistema Jugoslavenske televizije. Prve informacije na televiziji na prostoru Bosne i Hercegovine emituju se 01.juna 1961.godine kada je sa radom počela Televizija Sarajevo (TVSA). Iako tada nije imala vlastiti studio, redakcija se nalazila u prostorijama Radio Sarajeva. Televizijsku redakciju činilo je samo troje ljudi (urednik: Alija Nuhbegović, Jan Beran²⁶ i Ismet Mehić) a emisije TVSA su se obrađivale i emitovale iz studija TV Beograd i TV Zagreb. Prvi direktor TVSA bila je Danica Kurtović. Prvi dokumentarni film „Oj Kozaro“ emitovan je 25.jula 1961.godine iz studija TV Zagreb, a bio je posvećen 20.godišnjici ustanka naroda BiH. Režiser tog filma bio je Jan Beran. Oba medija su bila znak posebnosti i državnosti BiH, a za njihovo osnivanje su najzaslužnijibosanski političari Hamdija Pozderac i Branko Mikulić.

27.jula 1961.godine izvršen je prvi televizijski prijenos iz BiH. Prenosila se centralna svečanost povodom obilježavanja 20.godišnjice ustanka, koja je održana na Šehitlucima kod Banja Luke. Prijenos je obavljen reportažnim kolima TV Ljubljana, a preuzela ga je cijela jugoslavenska mreža. Reporter sa ovog događaja bio je tadašnji direktor programa TV Sarajevo Branislav Zlobički. Iste godine počinju radovi na izgradnji relejnog sistema na planini Bjelašnici, a od 01.oktobra 1961.godine počelo je cjelodnevno emitovanje prvog programa Radio Sarajeva (od 05:00 do 24:00 sata). Prva stalna emisija „TV mjesečnik“ – mozaik filmskih informacija iz BiH, uvedena je 1962.godine u kojoj je TVSA ukupno proizvela skromnih 956 minuta programa. Iste godine sa radom počinje i prvo dopisništvo TVSA iz Banja Luke. Radiotelevizija Sarajevo 1965.godine vlastitim kapacitetom proizvodi 4.375 minuta televizijskog programa (od ukupno 233.481 minuta JRT) koje se emituju u zajedničkoj mreži Jugoslavenske televizije TV reportaže sarajevskih autora nazivaju „sarajevskom školom TV reportaže“, a to najbolje potvrđuje podatak da je 1965.godine odlukom tadašnje Komisije Jugoslavenske radio-televizije, pet emisija TVSA upućeno je na međunarodne televizijske festivale. Prva prezentacija jednodnevnog programa TVSA emitirana je 31.maja 1966.godine. Programn je i ovaj put emitiran iz studija TV Zagreb. Iste godine je TV Sarajevo po prvi put pratilo predsjednika bivše Jugoslavije Josipa Broza Tita prilikom njegove posjete Tuzli. TVSA je prvi put učestvovalo u novogodišnjem programu JRT-a i dobilo je odlične kritike. TV Sarajevo počelo je emitiranje programa iz vlastitog studija 17.marta 1969.godine kada je „uživo“ emitiran „Večernji ekran“ – prva informativna

²⁶Jan Beran bio je bosanskohercegovački snimatelj, reditelj, scenarista, dramski pisac i prevoditelj. Pionir je bosanskohercegovačke kinematografije i jedan od osnivača sarajevske televizije. Snimao je ili režirao preko 300 filmova, odnosno televizijskih emisija, napisao pedesetak filmskih rukopisa i dvije knjige: „Rječnik filmskih umjetnosti“ i „Sarajevski ljetopis“. Dobitnik je brojnih nagrada. Bio je glavni snimatelj na XIV Zimskim Olimpijskim igrama u Sarajevu 1984.godine. Beran je bio veliki prijatelj Maka Dizdara.

emisija TVSA. Urednici emisije bili su Aleksandar Vujišić, Arif Zulić i Pero Radović. Emitovanje ove emisije označilo je formiranje vlastite programske sheme. Već 1970. godine emitirao je 33.159 minuta vlastitog programa (prvi film TVSA pod nazivom „Ugursuz“, prva humoristička serija „Karadžoz“ i festival dječije muzike „Mali šlager“). Vlastiti TV Dnevnik, kao večernju informativnu emisiju, Televizija Sarajevo počinje emitirati 25.02.1971. godine. Pokrenut je i drugi radijski program pod nazivom „Sarajevo 202“ koji je bio informativnog, servisnog, kulturnog, sportskog i zabavnog karaktera. Treći program Radio Sarajeva pokrenut je 1973. godine, a bio je posvećen naučnim i teorijskim razmatranjima, klasičnoj muzici i umjetnosti. Televizija Sarajevo emituje emisiju „Zelena panorama“ koja je namijenjena poljoprivrednicima.

Početkom 1975. godine završena je prva faza izgradnje RTV Doma u Sarajevu čime je RTV Sarajevo dobila odgovarajući proizvodni i redakcijski prostor uz nove elektronske uređaje. Istovremeno se dograđuju i odgovarajući antenski sistemi i predajnici, formira mreža predajnika za emitovane drugog radio programa koja sa 52 lokalne radio stanice omogućava pokrivenost od oko 80% stanovništva Bosne i Hercegovine. Pokreće se i drugi televizijski program (TVSa2) a brojne nagrade i priznanja dolaze za ovu medijsku kuću 70-ih i 80-ih godina prošlog stoljeća. Najveći projekat TVSA bilo je praćenje i prijenos 14. Zimskih Olimpijskih igara održanih od 08. do 19. februara 1984. godine u Sarajevu. Za ostvarenje ovog zadatka, TVSA je dobila nove proizvodne prostore u RTV Domu i najmoderniju tahničku opremu. Priznanje za ovaj zahtjevni projekat TVSA je dobila od mnogih velikih radijskih i televizijskih kompanija i asocijacija. Prvim programom TV Sarajevo 1985. godine pokriva 79% a drugim programom (TVSa⁴) 57% teritorija BiH. TV Sarajevo kao ravnopravna članica JRT-a, ima potpisane sporazume sa 39 tv organizacija širom svijeta što omogućava međunarodnu razmjenu informacija i emisija. Već 1989. godine sa emitovanjem počinje i treći televizijski kanal (TVSa3).

Početak agresije na Bosnu i Hercegovinu RTV Sarajevo dočekuje sa izgrađenom infrastrukturom za produkciju i emitovanje tri radijska i tri televizijska kanala. Promjena imena iz „Radiotelevizija Sarajevo“ u „Radiotelevizija Bosne i Hercegovine (RTVBiH)“ uslijedila je nakon početka nešto intenzivnijih ratnih sukoba u BiH 1992. godine. Početkom opsade Sarajeva, RTVBiH je suočena sa stalnim razaranjem opreme, predajnika, uz stradanje radnika koji su se borili protiv medijske blokade grada Sarajeva ali i cijele BiH.

01.januara 1993.godine RTVBiH primljena je kao aktivni član Evropske emitterske unije. To je omogućilo da se Bosna i Hercegovina kao samostalna država po prvi put pojavi 1993.godine na Euroviziji. Prvi predstavnik BiH na tom takmičenju bio je Muhamed Fazlagić. Logo Javnog radiotelevizijskog servisa BiH PBSBiH po prvi put se pojavio tokom direktnog prijenosa Ljetnih olimpijskih igara u Sydney-u. Uz donacije u opremu OHR-a i Evropske komisije u BiH, osigurana je emisiona mreža PBSBiH (Radio-televizija BiH), RTVFBiH (Radio-televizija FBiH) i RTRS (Radio-televizija Republike Srpske).

Istovremeno se radilo na poboljšanju emisionih mreža entitetskih radiotelevizija. Od 12.08.2004.godine BHTV1 na vlastitoj frekvenciji emituje probni test signal kombiniran sa audio podlogom – program BH Radio 1 i tehničkim podacima o frekvencijama za prijem novog kanala. 13. augusta 2004.godine iz studija u Sarajevu počinje cjelodnevno emitiranje programa BHT1 (PBSBiH mijenja naziv u Bosanskohercegovačka radiotelevizija, BHRT). Tačno u 18:00h, emitovan je Otvoreni program povodom Ljetnih olimpijskih igara u Ateni.

Nakon svečane ceremonije upriličene u RTV Dom-u, tačno u 19:00h emitovano je prvo izdanje BHT Vijesti na tek uspostavljenoj nacionalnoj mreži. Prvi voditelj Vijesti bio je Tomislav Đurić.

Danas se BHRT finansira iz dijela RTV takse zajedno sa ostalim javnim emiterima u BiH (50% za BHRT, 25% za RTV FbiH i 25 % za RTRS). Upravna struktura utvrđena je Statutom BHT-a. Program BHRT-a se emituje 24h dnevno na području cijele BiH. Većina radio-televizijskog programa se proizvodi iz RTV Dom-a u Sarajevu. Razvijena je mreža Informativno – tehničkih centara u drugim gradovima BiH: Bihaću, Banja Luci, Mostaru, Tuzli i Zenici²⁷.

²⁷https://bs.wikipedia.org/wiki/Bosanskohercegova%C4%8Dka_radio-televizija Datum pristupa: 13.06.2019.godine 10:00h

3.2. Javni emiteri u BiH i njihova zakonska regulativa

Model javnog servisa zastupljen je u evropskom medijskom prostoru u kojem dominira dualni koncept koji uključuje paralelno postojanje komercijalnih emitera i snažnih javnih RTV sistema, za razliku od onog u Sjevernoj Americi, gdje glavnu ulogu imaju komercijalni mediji. U osnovi, svi modeli javnih servisa trebaju ispuniti ključnu funkciju informiranja, educiranja i zabave, i služe komunikacijskim interesima javnosti. Koncept javnog RTV servisa u Bosni i Hercegovini, te u cijeloj regiji bivše Jugoslavije razvio se iz državnih radio-televizijskih sistema (koji su funkcionirali u okviru JRT-a), a koji su imali monopol u medijskom prostoru na tim područjima. U postagresorskom razdoblju provedena je reforma javnih emitera u BiH, koju je potaknuo i vodio Ured visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini (OHR). Tokom kreiranja i izgradnje reformiranog javnog radiotelevizijskog sistema u Bosni i Hercegovini, preuzeti su i ugrađeni elementi iz različitih evropskih modela javnog emitiranja, a među njima dominira model BBC-ja, koji je posebno izražen u upravljačkom sistemu Javnog servisa Bosne i Hercegovine. Danas je Javni RTV servis u BiH kompleksan sistem koji se sastoji od tri javna emitera: Radio-televizije Bosne i Hercegovine (BHRT), koje djeluje na razini cijele Bosne i Hercegovine, te dva entitetska servisa: Radio-televizija Federacije BiH i Radio-televizija Republike Srpske²⁸.

Zakoni, koje su usvojila tri parlamenta reguliraju javne medije u Bosni i Hercegovini. Pravni okvir je veoma kompleksan, jer se regulacijom svakog od emitera bavi po jedan zakon koji se na njega odnosi, kao i Zakon o Javnom radiotelevizijskom sistemu. Zakoni, koji se odnose na Javni radiotelevizijski sistem BiH, obuhvataju od zaštitnih elemenata, vezanih za neovisnost i uređivačku autonomiju, koji su uspostavljeni Preporukom Vijeća Evrope, broj : R(96)10. Državni parlament i entitetski parlamenti u Bosni i Hercegovini imaju ključnu ulogu i imenovanima i razrješenjima članova upravnih odbora javnih emitera. Kandidate za odbore RTRS-a i BHRT-a predlaže neovisna Regulatorna agencija za komunikacije (RAK). Ovaj zaštitni element protiv politizacije ne postoji kada je u pitanju Upravni odbor RTV-a FBiH, čije članove predlaže Parlamentarna komisija, a ne RAK. Još nešto što izaziva zabrinutost, su ovlasti Narodne Skupštine Republike Srpske da odbije, bez objašnjenja, kandidate koje predloži RAK. Zakoni koji se odnose na Javni radiotelevizijski sistem, ne pružaju zaštitne

²⁸Šahinpašić.A. Javni radio-televizijski sistem u BiH: online komunikacija, sadržaj i participacija“, 2013.godine, str.2

elemente protiv proizvoljnog i politički motiviranog razrješenja članova Upravnog odbora i generalnih direktora javnih emitera, kao što je zahtjev da se daju razlozi za razrješenje i pravo na žalbu sudu. Zakoni, koji se odnose na Javni radiotelevizijski sistem, obuhvataju zahtjeve za odgovornost javnih emitera prema javnosti. Međutim, u zakonima se ne navodi izričito da djelovanje javnih emitera podliježe nadzoru javnosti i da emiteri mogu biti pozvani na odgovornost zbog propusta u ispunjavanju svojih aktivnosti. Model finansiranja javnih emitera u BiH je mješovit, uključujući RTV pretplatu i prihode od reklama. Zakonom se ne ograničava omjer prihoda od reklama i, shodno tome, ne osigurava da javni emiterine ovise pretjerano o njima. Nema pravila kojima se ograničava upotreba RTV pretplate i drugih javnih sredstava za nepravednu konkurenciju privatnim emiterima. Zakonom o Javnom radiotelevizijskom sistemu propisuje se da tri javna emitera trebaju uspostaviti i zajednički upravljati Korporacijom. Njen mandat obuhvata uvođenje novih tehnologija, upravljanje transmisijskom mrežom, međunarodno predstavljanje emitera, kupovinu prava za prikazivanje stranih programa, upravljanje reklamama, usaglašavanje različitih sistema, politička djelovanja i procedura sadašnja tri emitera. Međutim, zakoni koji se odnose na Javni radiotelevizijski sistem ne reguliraju detaljno ni odnose i saradnju između tri emitera, a ni između njih i Korporacije. Njena uspostava i upravljanje njome ovisi isključivo o dobroj volji tri emitera. Kao rezultat toga, zbog neslaganja i sukoba između javnih emitera, Korporacija još nije uspostavljena. U Zakonu o Javnom radiotelevizijskom sistemu BiH navodi se da je „osnovni zadatak javnih radiotelevizijskih servisa da plasmanom raznosvrskih i vjerodostojnih informacija istinito informiraju javnost o političkim, privrednim, socijalnim, zdravstvenim, kulturnim, obrazovnim, naučnim, religijskim, ekološkim, sportskim i drugim događajima, potiču demokratske procese, osiguravaju odgovarajuću zastupljenost nepristrasnih vijesti i programa o aktuelnim dešavanjima, u udarno i u drugo vrijeme, informativnog, kulturno-umjetničkog, obrazovnog, dječijeg, sportskog i zabavnog programa, te da programi najvišeg kvaliteta budu dostupni javnosti u Bosni i Hercegovini“²⁹. Odredbe o programskim principima identične su u sva tri zakona.

Javni radiotelevizijski servisi dužni su osigurati raznovrstan i izbalansiran radijski i televizijski program, koji ispunjava visoke etičke standarde i standarde kvaliteta, poštivanja ljudskog života, dostojanstva i fizičkog integriteta ličnosti, te promovira demokratske slobode, socijalnu pravdu i međunarodno razumijevanje i mir“. Javni radiotelevizijski servisi dužni su „proizvoditi i uređivati programe u skladu s najvišim profesionalnim kriterijima, uz poštivanje

²⁹Član 5 Zakona o Javnom radiotelevizijskom sistemu BiH

umjetničkih i stvaralačkih sloboda, neovisno o stavovima državnih organa, političkih stranaka i drugih interesnih grupa³⁰. U Zakonu o BHRT-u navodi se da će „programi (BHRT-a) biti prilagođeni potrebama konstitutivnih naroda i građana Bosne i Hercegovine“³¹. Zakonima o radu Javnog radiotelevizijskog sistema uspostavljeni su mehanizmi kojima se osigurava odgovornost javnih emitera u Bosni i Hercegovini prema javnosti. Ti mehanizmi obuhvataju obavezu javnih emitera da dostave izvještaj o svojim aktivnostima, izvještaj o finansijskom poslovanju, kao i izjave o obavezama javnih emitera prema javnosti³².

Zakoni bi trebali obezbijediti uslove za stvaranje medija koji su u funkciji javnog interesa građanstva, odnosno demokratskog društva. Javni mediji moraju ispuniti različite kriterije kao što su raznolikost, originalnost, dostupnost, relevantnost i nezavisnost programskih sadržaja u cilju ostvarivanja najvažnijih funkcija javnih emitera a to je informisanje, obrazovanje i zabava. Javni servisi treba da se bave bogatstvom i kvalitetom programa, na račun profita koji je u drugom planu, a koji je odlika komercijalnih servisa. Poruke i sadržaji koji se prenose moraju biti, između ostalog, relevantni za javnost kojoj se obraćaju, treba da se bave bitnim problemima, da obrazuju publiku i potiču učešće u društvenom životu, da stvore „javnu sferu“ u kojoj će građani raspravljati o temama od opšteg značaja i u kojoj će podjednako učestvovati nove i stare ideje i mišljenja onih na vlasti i onih na marginama društva. Aktivna javnost je ona koja prepoznaje određeni problem, diskutira o toj temi i organizira se kako bi poduzela određene korake ovisno o temi koja se raspravlja. Da bi se o javnim pitanjima mogle donijeti demokratske odluke, neophodna je dobro informirana, obrazovana i aktivna javnost. „Javnost u BIH se stoljećima formirala pod uticajem socijalnih, ideoloških i političkih sila izvan njene strukture, jer čovjek ovog podneblja nikada nije bio slobodan u izboru bilo kakvog ponašanja i djelovanja, pa samim tim nije bio slobodan ni da se ispoljava u sferi javnosti kao elementu slobode i prava na političku volju, pa čak ni da ispolji voljno-afektivne potrebe“³³. Aktivna, građanska javnost predstavlja odvojenost društva od države. Ona je ta pokretačka snaga, glas razuma, glas naroda koji želi da se određeni problemi iznesu na diskusiju i racionalno raspravlja o mogućim posljedicama. Aktivna javnost predstavlja građane koji djeluju. Masovni mediji imaju najvažniju ulogu u formiranju javnog mnijenja jer omogućavaju komunikaciju među članovima javnosti. Predmet i problematika kojom se bavi aktivna javnost jeste neka narušena situacija koja se može i namjerno, planski prouzrokovati.

³⁰Ibid

³¹Član 8 (2) i (3) Zakona o BHRT-u. Datum pristupa: 14.06.2019.godine, 15:00h

³²<https://www.osce.org/bs/fom/94108?download=true> Datum pristupa: 14.06.2019.godine, 17:00h.

³³A. Nuhanović, Fenomen javnosti, Sarajevo 1998.godine, str. 49.

Na primjer, Dodik je uspio da animira cjelokupnu srpsku javnost povodom insistiranja obilježavanja 9. januara Dana Republike Srpske iako je to protivno zakonima Bosne i Hercegovine. On je, na sebi svojstven način, uspio izmanipulirati javno mnijenje srpskog naroda u Republici Srpskoj predstavljajući taj zahtjev kao simbol slobode srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, naročito manjeg bh. entiteta. Jasno je da se njihov položaj i prava ne mogu ugroziti u Bosni i Hercegovini, ali je podizanjem tenzija putem medija Dodik uspio stvoriti javno mnijenje koje je djelovalo na osnovu želja svog vođe. Istrajao je u tome da sprovede referendum. Na referendumu na području manjeg bosanskohercegovačkog entiteta glasalo je 55,75 % registriranih birača, a odgovor „DA“ na pitanje „ Da li podržavate da se 9.januar obilježava i slavi kao Dan Republike Srpske?“ dalo je njih 99,81%, koje je objavilo entitetsko povjerenstvo za provedbu referenduma. Javnost kao kolektivni oblik svijesti u Bosni uvijek je bila konstruisana kroz tri elementa, odnosno tri nacionalne zajednice. Period agresije na Bosnu i Hercegovinu bio je karakterističan po tome što su postojala tri medijska prostora preko kojih se pokušavalo djelovati, svaki taj prostor okupljao je svoj narod i svoje medije. Bosna i Hercegovina je bila žarište u kojoj su medijsku bitku vodili mediji iz Srbije, Hrvatske i oni iz same države. Svaki od tih medija je prikazivao stanje na terenu onako kako je to odgovaralo njegovoj politici, skrivale su se činjenice, bježalo se od istine. Poruke javnih servisa moraju biti dostupne svim članovima društva i moraju se odlikovati inovativnošću u smislu podsticanja kreativnosti i originalnosti, one moraju poticati raznolikost, a suzbijati homogenost koja je odlika komercijalnih medija čiji je cilj stvaranje pasivnog potrošača medijskog sadržaja. Programski sadržaj javnih servisa mora biti autonoman od državnih interesa. Vladine i druge organizacije ne bi smjele ograničavati različite vrste pristupa problemu. Sve se to ostvaruje različitim žanrovskim programima, kao i različitim pristupima i načinima gledanja na neki problem, sve je to važno ako se želi služiti javnom ineteresu, oni omogućavaju zadovoljavanje interesa različitih slojeva i grupa društva. Programski sadržaji javnih servisa treba da omoguće obrazovanje publike i da doprinesu izgradnji osjećaja zajedništva i integraciju svih pojedinaca u društvo. OSCE i OHR, kao i druge evropske i neevropske organizacije sa utjecajem na politiku u BiH, još od završetka rata u Bosni i Hercegovini, pokušavale su uspostaviti zajednički servis na području BiH. Međutim, pitanje je da li takav servis može opstati u trenutnoj atmosferi netolerancije u BiH, kao i kako zadovoljiti potrebe raznolikog i kompleksnog bosanskohercegovačkog društva, odnosno bh. javnosti. Budući da čine spregu posrednikainformacija između vladajućih struktura i građanstva koje su od bitnog značaja za društvo, javni mediji su od većeg interesai za građanstvo i za državne vlasti od privatnih komercijalnih medija. Državne strukture zavise od

javnih medija u smislu oglašavanja i informisanja javnosti o svojim namjerama i odlukama, a sami javni mediji zavise od vlasti kao glavnog izvora informacija, ali i izvora finansija neophodnih za opstanak. S obzirom na to da je glavna funkcija javnih medija služenje interesima javnosti i da obostrana zavisnost može biti zloupotrebljena na račun građana, moraju postojati različiti domaći i inostrani pravni sistemi koji će obezbijediti funkcionisanje i regulisanje medija uz uvažavanje prava građana³⁴ pri čemu se državni organi mogu pojaviti samo u ulozi „regulatora“, ne i „kontrolora“ javnih medija.³⁵ RTRS je entitetski emiter koji pokriva teritoriju Republike Srpske, RTV FBiH pokriva entitet Federacije Bosne i Hercegovine, dok BHRT emituje na cijeloj teritoriji BiH, time pokrivajući Brčko Distrikt. Zakoni o ovim javnim emiterima predloženi su još 2002.godine pod pritiskom međunarodne zajednice s ciljem da se obezbijedi poštivanje osnovnih ljudskih prava u demokratskim društvima, kao što su pravo na slobodno mišljenje i izražavanje, pravo na pristup informacijama i širenje istih, zabrane različiti oblici diskriminacije zagarantovani i propisani evropskim i međunarodnim poveljama i deklaracijama o pravima i slobodama čovjeka³⁶. Regulacija rada elektronskih medija u BiH obavlja se u skladu sa evropskim standardima, a sprovodi je Regulatorna agencija za komunikacije koja je prema Zakonu o komunikacijama (Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine 2010.) nezavisna i neprofitna organizacija i u čijoj nadležnosti su izdavanje dozvola radijskim i televizijskim stanicama, uspostavljanje naknada za dozvole, dodjela frekvencijskog spektra, njegova regulacija, kao i donošenja pravilnika (kodeksa) za emitovanje. Radom Regulatorne agencije za komunikacije upravljaju dva tijela: Vijeće Agencije i generalni direktor. Svojim pravilnicima, RAK također propisuje način oglašavanja, kao i konkurentno formiranje cijena oglasa. Kodeksom o komercijalnim komunikacijama koje je RAK donio 2011.godine propisuje se dužina trajanja televizijskog oglašavanja i teletrgovine u korist privatnih komercijalnih medija kojima je to osnovni izvor finansiranja. U Bosni i Hercegovini ne postoji zakon koji se bavi medijskom koncentracijom, odnosno vlasništvom nad medijima. Regulatorna agencija za komunikacije osnovana je 2.marta 2001.godine spajanjem nadležnosti Nezavisne komisije za medije i Regulatorne agencije za telekomunikacije koje su do tada radile odvojeno. Agencija djeluje na državnom nivou i njen mandat je definisan Zakonom o komunikacijama BiH, koji je prvobitno nametnut Odlukom Visokog predstavnika u oktobru 2002.godine, a Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine ga je usvojila u septembru 2003.godine. Nadležnosti RAK-a su zasnovane na

³⁴Od kojih su sloboda govora i pravo na tačne informacije neke od najvažnijih.

³⁵Lorimer.R. (1998): Masovne komunikacije- komparativni uvod, Clio, Beograd, str.49

³⁶Janjetović.Lj. Zakonska regulativa djelatnosti javnog servisa u Bosni i Hercegovini, 2014. Str.2-6.

principima nezavisnosti, provođenju regulacije i monitoringu poštivanja zakona i pravila, i osiguravanju tehničkih, finansijskih i kadrovskih preduslova za efikasno izvršavanje zadataka. U skladu sa Zakonom o komunikacijama BiH, nadležnosti RAK-a su: kreiranje i promovisanje pravila u sektorima emitovanja i telekomunikacija, licenciranje operatera u sektorima emitovanja i telekomunikacijama, planiranje, upravljanje i dodjeljivanje frekventnog spektra, primjenjivanje tehničkih i drugih standarda koji se tiču kvaliteta, te uspostavljanje i održavanje sistemanaknada za dozvole. Misija Regulatorne agencije za komunikacije je regulisanje tržišta elektronskih komunikacija i audiovizuelnog spektra u Bosni i Hercegovini te upravljanje i nadzor nad frekvencijskim spektrom sa ciljem stvaranja uslova za primjenu novih tehnologija, razvoj konkurentnog spektra elektronskih komunikacija i ponude kvalitetnih usluga u najboljem interesu krajnjeg korisnika, te kontinuiran razvoj medijskih sloboda za dobrobit građana i društva u cjelini.³⁷ Koncentracija medija znači nadzor nad proizvodnjom, zapošljavanjem, distribucijom i publikom, obrnuto je proporcionalna konkurenciji, što je veća konkurencija, manja je koncentracija i obrnuto. Štete medijske koncentracije se odražavaju na širu društvenu zbilju nanoseći štetu slobodi medija. Zbog toga medijska koncentracija iziskuje dodatnu regulativu, koja uzima u obzir i štetu koju trpi društvo osim štete koju potencijalno trpi tržište. Države uređuju dozvoljeni stepen koncentracije medija, što u vlasničkom segmentu dovodi do kategorija dozvoljene i nedozvoljene koncentracije. Utvrđivanje (ne)dozvoljene koncentracije se obično uređuje nacionalnim medijskim regulativama putem specifičnih ograničenja, koji se zasnivaju na objektivnim kriterijima a prema navedenim vrstama koncentracije. Bosna i Hercegovina ima nedostatak transparentnosti vlasničkih struktura, nemogućnost kontrole vlasništva nad medijima, previše medija za premalo oglašivačko tržište, nedostatak zakonske regulative. Pravilo o medijskoj koncentraciji vlasništva nad elektronskim i štampanim medijima 21/2003. je propisivalo bazični okvir o koncentraciji vlasništva, međutim ta regulativa Regulatorne agencije za komunikacije je istekla 2006.godine. Prestankom važenja ovog Pravilnika BiH je ostala bez pozitivnog zakonodavstva u toj oblasti. Vijeće ministara je 2006.godine donijelo Odluku o usvajanju politike sektora emitiranja u Bosni i Hercegovini, u kojoj se spominje i ograničenje koncentracije i medijski pluralizam. Primjećujući „snažan razvoj komercijalnih, odnosno privatnih RTV stanica ali i kablovskih distributera“ te „trend vlasničkog i programskog povezivanja različitih vrsta medija“ konstatuje se potreba zaštite medijskog pluralizma i raznovrsnosti medija i nužnost transparentnosti vlasničke strukture. Odlukom je u

³⁷<https://www.rak.ba/> Datum pristupa: 16.06.2019.godine, 10:00h.

obavezu Vijeća ministara BiH, Vlade Federacije BiH i Vlade Republike Srpske stavljena garancija zaštite i promocije medijskog pluralizma, a u zadatak RAK-a da zaštiti pluralitet i raznovrsnost medija.³⁸ Zakon o Javnom RTV sistemu i Zakon o Javnom RTV servisu na nivou države, Zakon o RTV Republike Srpske i Zakon o RTVFBiH su usklađeni sa evropskim direktivama i preporukama, a posebno sa EU Direktivom „TV bez granica“ koja uređuje zakonodavstvo u okviru zemalja članica u oblasti radiodifuzije, kao i sa konvencijom Savjeta Evrope o „Prekograničnoj TV“ koja omogućava slobodnu cirkulaciju programa preko granica zemalja članica EU. Zakonima o javnim RTV servisima utvrđeno je da moraju imati evropsku programsku orijentaciju, 40% vlastite proizvodnje i 10% programa nezavisnih producenata. Zakonima o javnim RTV servisima utvrđena je i odluka o zaštiti intelektualnog vlasništva i formiranja posebnih fondova za autorska prava.³⁹

3.3. Televizijski sadržaji javnih emitera u Bosni i Hercegovini i njihova zakonska regulativa

Osnovni zadaci javnih RTV servisa:

1. javni RTV servisi u periodu tranzicije moraju sačuvati svoju društvenu ulogu koja podrazumijeva pružanje usluga informativnog, kulturnog, zabavnog, sportskog i obrazovnog programa,
2. omogućiti građanima širok spektar informacija o medijima jer je medijska pismenost ključni faktor u smanjenju rizika od „digitalne podijeljenosti“,
3. javni RTV servisi moraju imati centralnu ulogu u procesu tranzicije u digitalno zemaljsko emitovanje,
4. osnova za razvoj javnih RTV servisa treba da bude univerzalnost i javni RTV servisi moraju da budu predstavljeni na različitim digitalnim platformama (kablovske, satelitske, zemaljske),

³⁸<https://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/koncentracija-vlasnistva-nad-medijima-u-bih-odsutnost-i-potrebe-regulacije> Datum pristupa:18.06.2019.godine, 17:300h.

³⁹<https://bhnovinari.ba/bs/2012/08/13/regulatorna-agencija-za-komunikacije-politika-sektora-emitovanja>Datum pristupa: 18.06.2019.godine, 18.00h.

5. pravilo obaveznog emitovanja treba a bude primijenjeno u korist javnih RTV servisa,
6. zbog povećanja troškova nabavke, čuvanja i proizvodnje programa, Savjet ministara i entitetske vlade moraju omogućiti javnim RTV servisima pravne i ekonomske uslove da bi mogli ostvariti utvrđenu društvenu funkciju⁴⁰.

Regulacija audiovizuelnih medijskih usluga i medijskih usluga radija, garantuje zaštitu slobode izražavanja i raznolikosti mišljenja poštujući općeprihvaćene standarde ponašanja, nediskriminacije, privlačnosti, tačnosti i manipulacije, te omogućava razvoj profesionalnih i održivih pružaoca audiovizuelnih medijskih usluga i medijskih usluga radija u cilju jačanja demokratskih principa i uspostavljanja tržišne ekonomije. Agencija izdaje dozvole radio i televizijskim stanicama koje emituju putem zemaljske radiodifuzije, televizijsko emitovanje putem drugih mreža, dozvole za distribuciju AVM usluga i medijskih usluga radija, kao i dozvole medijskih usluga na zahtjev, te dozvole za digitalno zemaljsko emitovanje u Bosni i Hercegovini. Osnovni principi programskih sadržaja audiovizuelnih medijskih usluga i medijskih usluga radija harmonizirani su sa Direktivom Evropske unije o audiovizuelnim medijskim uslugama i dugim pozitivno-pravnim domaćim i međunarodnim dokumentima.. U skladu sa relevantnim zakonskim odredbama Agencija, između ostalih, poduzima i mjere na sprječavanju prisustva govora mržnje, kao i zaštite djece i maloljetnika od štetnih sadržaja, te promoviše medijsku pismenost sa ciljem podizanja svijesti u javnosti o odgovornosti i sigurnom korištenju medijskih usluga⁴¹. Sloboda je osnovno ljudsko pravo priznato i zagantirano najvažnijim međunarodnim aktima. Međunarodni akti koji se direktno ili indirektno odnose na slobodu izražavanja i zabranu govora mržnje u Bosni i Hercegovini su akti Ujedinjenih naroda i Vijeća Evrope. Bosna i Hercegovina je ratificirala sve najvažnije međunarodne akte koji se direktno ili indirektno odnose na slobodu izražavanja i zabranu govora mržnje. Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i njeni protokoli su sastavni dio Ustava Bosne i Hercegovine, direktno se primjenjuju u BiH i imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. Govor mržnjeje sve dominantniji u javnom prostoru Bosne i Hercegovine i potrebno je podići malo nivo svijesti o govoru koji se širi, potiče, promovira ili opravdava mržnju, netoleranciju, diskriminaciju i neprijateljstvo. Svi mi, individualno, ali i kao cjelina moramo se potruditi oko suzbijanja govora mržnje, kao i zaštititi i podršci manjinskih grupa koje su realno najviše izložene govoru mržnje. Najbolji primjer širenja govora mržnje jeste

⁴⁰<https://docs.rak.ba//articles/84c93765-2de2-4529-ac36-67ae95a1bc21.pdf> Datum pristupa: 19.06.2019.godine, 19:00h.

⁴¹<https://www.rak.ba/bs-Latn-BA/brdcst-jurisdiction> Datum pristupa: 19.06.2019.godine, 20:00h.

kada mediji neselektivno i nekritički prenose izjave političara u komunikaciji, bez filtriranja. Mediji imaju pravo i tu mogućnost da se ograde od takvih izjava. Međutim, u medijima možemo čuti i vidjeti takve govore, što može ukazivati na određenu pristasnost tog medija. Također jedan od aktuelnih problema u Bosni i Hercegovini jeste čest govor mržnje prema LGBT⁴² zajednici u Bosni i Hercegovini, koje se spremaju da organizuju paradu u zemlji. Zbog svojih specifičnih orijentacija često su izloženi verbalnim ali i fizičkim prijetnjama, koje vrlo često ne prijavljuju iz straha, ali ako se i prijave rijetko budu procesuirane. Kod govora mržnje je jako bitno da se na vrijeme prepozna i reaguje, u smislu da se taj govor pogleda iz šire perspektive, odnosno koje sve posljedice može izazvati takav govor. Svaki oblik govora mržnje treba naići na javnu osudu. Postoji i pravni okvir kojim se reguliše pitanje govoora mržnje: „ Audiovizuelne medijske usluge i medijske usluge radija neće ponižavati, zastrašivati ili podsticati na mržnju, nasilje ili diskriminaciju protiv lica ili grupe na osnovu spola, rase, etničke pripadnosti, nacionalnosti, vjere ili uvjerenja, invalidnosti, posebnih potreba, dobi, seksualne orijentacije, društvenog porijekla ili na osnovu bilo koje druge okolnosti koja ima za svrhu ili posljedicu da bilo kojem licu onemogućí ili ugrožava priznavanje, uživanje ili ostvarivanje na ravnopravnoj osnovi, njegovih prava i sloboda. Također neće stvarati jasan i neposredan rizik od podsticanaj mržnje, nasilja ili diskriminacije protiv lica ili grupe ili koji od strane publike može biti protumačen kao podsticanje na mržnju, nasilje, nered i nemire, ili koji bi mogao izazvati ili podsticati krivična djela“⁴³. Audiovizuelna medijska uslugaoznačava uslugu definisanu čl. 57 i čl.58 Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane, i Bosne i Hercegovine, s druge strane („Službeni glasnik BiH“, broj 10/08), čija je osnovna namjena pružanje programa u cilju informisanja, rasonode ili obrazovanja šire javnosti putem elektronskih komunikacijskih mreža, a koja je pod uredničkom odgovornošću pružaoca ove medijske usluge. U audiovizuelnu medijsku uslugu ubrajaju se televizijsko emitovanje, audiovizuelna medjiska usluga na zahtjev i/ili audiovizuelne medijske komunikacije. Član 13. Stavka 5. Pravila 77/2015 o pružanju audiovizuelnih medijskih usluga ukazuje da „program korisnika dozvole mora sadržavati minimalno 20% vlastite produkcije od ukupnog sedmičnog programa, od čega dnevno najmanje 75 minuta u terminu između 17:00 – 23:00 sata. Član 29. Stavka 1 Pravila ističe da „ najmanje 40% sedmičnog programa javne televizijske stanice će se sastojati od vijesti i ostalih informativnih programa i obrazovnih programa. Po 10% od

⁴²LGBT je skraćenica koja se odnosi na lezbejke, gejeve, biseksualne i transrodne osobe.

⁴³Kodeks o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija, RAK, 2015, Dio prvi – predmet i definicije, Član 4.

ukupnog sedmičnog programa namijenjenog za vijesti i ostali informativni program i obrazovni program će biti posvećeno pitanjima pripadnika nacionalnih i drugih manjina, te ranjivih grupa stanovništva. Prilikom računanja vremena namijenjenog vijestima i ostalim informativnim programima i obrazovnim programima, ubrajat će se samo jedna repriza emisije sedmično. Stav 2 ovog Člana naglašava da će se „najmanje 6% sedmičnog programa javne televizijske stanice će se sastojati od dječijeg programa sa obrazovnom ili instruktivnom namjenom.“⁴⁴ Kroz historiju smo upoznati na diskriminaciju manjinskih grupa u odnosu na većinski narod koji je tu živio. U prevazilaženju ovih problema mnogo su doprinijela sredstva komuniciranja. Kroz medijske sadržaje vrši se promocija tradicionalnih vrijednosti manjinskih grupa, čime se nastoji omogućiti ravnopravnost svih ljudi, što je najbolje regulisano Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima. Dokumenti koji iseključivo odnose na manjinske grupe su: Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima⁴⁵ i Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnim manjina⁴⁶. U Evropskoj povelji u članu 11. navodi se obaveza sredstava javnog informisanja da obezbijede ostvarivanje prava na upotrebu manjinskih jezika: „ Države članice preuzimaju obavezu da za one koji koriste regionalne govore, u skladu sasituacijom svakog od jezika, do stepana do kojeg javne vlasti, direktno ili indirektno, imaju nadležnost, moć ili igraju odlučujuću ulogu u ovoj oblasti, i poštujući princip nezavisnosti i autonomnosti sredstava javnog informisanja u smislu u kome radio i televizija ostvaruju ulogu javne službe: da obezbijede stvaranje makar jedne radio stanice i jednog televizijskog kanala na regionalnom ili manjinskom jeziku; ili da ohrabre ili olakšaju stvaranje makar jedne radio stanice i jednog televizijskog kanala na regionalnim ili manjinskim jezicima; ili da omoguće odgovarajuće odredbe zahvaljujući kojima bi prikazivači programa ponudili sadržaje na regionalnim ili manjinskim jezicima“. U ovom dokumentu se govori i o obavezi država da omoguće da se kultura manjinskih grupa prezentuje široj javnosti. Države članice Savjeta Evrope koje su podržale te aktivnosti potpisale su i Okvirnu konvenciju za zaštitu nacionalnih manjina koja govori o obavezi država da omoguće medijsku promociju interesa i prava manjinskih naroda. Bitnu stavku ove Konvencije predstavljaju članovi 7,8 i 9, koji govore o slobodi okupljanja, udruživanja, slobodnom izražavanju misli, vjeroispovijesti kao i na pravo formiranja vjerske institucije, organizacije, te da pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na slobodu primanja i davanja informacija na manjinskom jeziku kao i pravo pristupa sredstvima informisanja bez

⁴⁴<https://www.docs.rak.ba//articles/589d455ca70f-4621-a94c-0d83631dd8e6.pdf> Datum pristupa: 19.06.2019.godine, 21.30h.

⁴⁵Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima usvojena 5. novembra 1992.godine u Strazburu

⁴⁶Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina usvojena 1998.godine

diskriminacije. Javni servisi trebaju razvijati programske šeme koje su od velikog interesa za široku javnost, vodeći računa o potrebama manjinskih grupa. Bivša Jugoslavija je imala veliku tradiciju u emitovanju programa na raznim jezicima koji su namjenjeni manjinskim grupama. U audiovizuelnim medijskim uslugama mora se poštovati ljudsko dostojanstvo i osnovna prava drugih, svojim sadržajima treba osigurati poštivanje etičkih, kulturnih i vjerskih razlika u Bosni i Hercegovini. Pružaoci audiovizuelnih medijskih usluga ne smiju ponižavati, zastrašivati ili podsticati na mržnju, nasilje ili diskriminaciju protiv lica ili grupe na osnovu spola, rase, etičke pripadnosti, nacionalnosti ili na osnovu bilo koje druge okolnosti, oni moraju osigurati tačnost iznesenih informacija u svim programima, a posebno u informativno-političkim i programima o tekućim događajima⁴⁷. Javni RTV servisi dužni su ispoštovati javni interes kroz programe čiji su ciljevi informisanje, obrazovanje, zadovoljavanje kulturnih potreba i zabave. Javni servisi su dužni da predstavljaju javne interese cjelovito i izbalansirano. Oni imaju obavezu da proizvode i emituju programe od javnog interesa nezavisno od njihove komercijalne konkurentnosti, ali zato moraju visokim profesionalnim i etičkim standardima, zanimljivom i modernom prezentacijom stimulisati gledaoce da ih prate. Zadatak medija je da prezentuju teme i situacije u kojima se direktno prepoznaju svakodnevni problemi i životne situacije u kojima se nalaze građani i da se na taj način uspostavlja prepoznatljiva komunikacija između građana i nosilaca javnih interesa. Sistem javnog emitovanja u Bosni i Hercegovini ima i neke karakteristike koje su specifične samo za BiH i koje se moraju uvažavati u periodu nedovršene tranzicije bh. društva i još uvijek snažno prisutnog nadilaženja etičkih interesa nad svim drugim.⁴⁸ Normativna očekivanja prema kojima mediji trebaju biti „četvrti stalež“ koji, u službi javnosti, izvještava i kontrolira centre moći u savremenim društvima, sve se više pokazuje kao mit. Politički i komercijalni pritisci, koncentracija vlasništva, profitna logika djelovanja, te porast PR komuniciranja dominiraju medijima. Kriza javnog medijskog servisa interno se očituje u promjenama poslovanja i produkcije koje podsjećaju na komercijalne medije, a „eksterna“ kriza legitimiteta diskurzivno se konstruira u kontekstu tržišno-ekonomske (ne)isplativosti održavanja takvih institucija. Povezanost javnog medijskog servisa sa političkim institucijama države, stvara jednu potencijalno koruptivnu spregu između političkih aktera i aktera koji upravljaju javnim medijskim servisom. Medijskim poljem dominiraju komercijalni mediji

⁴⁷https://www.media.ba/sites/default/files/kodeks_o_audiovizuelnim_medijskim_uslugama_i_medijskim_uslugama_radija_rakbih.pdf Datum pristupa: 20.06.2019.godine, 11:00h.

⁴⁸<http://www.mediaonline.ba/ba/pdf.asp?ID=540&n=ISPOLJAVANJE%20JAVNE%20ULOGE%20%96%20FORMA,%20SADR%8EINA,%20UKLONI> Datum pristupa: 20.06.2019.godine, 15:00h.

koji, zbog svog primarnog cilja – ostvarivanja profita, i sekundarnog cilja – trgovanja interesima, u većoj mjeri proizvode jeftine sadržaje, ignoriraju etičke principe te medijski kreiraju ideološki okvir koji podržava i osnažava njihovu poziciju⁴⁹. Mediji se u savremenim demokratijama dominantno pojavljuju kao industrija koja proizvodi robu u okviru kapitalističkog poretka s ciljem maksimizacije profita. Većinom se proizvode popularne forme i sadržaji niske društvene vrijednosti – zabava, kriminal i lifestyle, pri čemu izostaje bilo kakav oblik moralizacije- dakle, sadržaj uključuje i potencijalno šokantne vrijednosne orijentacije, koje nisu u skladu sa društvenim konvencijama. Ideologija profesionalnog novinarstva karakterizira i javne medijske servise, koji još uvijek igraju važnu ulogu, a koji su institucionalno čvršće povezani s državom i načinom na koji su u toj domeni definirane kulturne vrijednosti društva. Kao što navodi Nico Carpentier i drugi (2001) javne radiotelevizije nude paternalistički državni medijski diskurs, koji se temelji na kreiranju nacionalnog(političkog) jedinstva, a legitimitet crpe iz djelovanja u javnom interesu, međutim društvena stabilnost i podrška vlasti u temelju su djelovanja. Ovakvi mediji nude raznolik sadržaj kako bi osigurali da svi segmenti populacije budu uključeni, a budući da se javni medijski servisi najčešće finansiraju iz pretplate koju plaćaju građani, imaju manje oglašavanja.⁵⁰ Sadržaji javnog medijskog servisa trebaju biti kvalitetni i raznoliki, ali i popularni. Javni medijski servis ne bi smio biti marginalizovan na tržištu, odnosno služiti samo kao korektiv tržišnih anomalija usmjeravajući se isključivo na male segmente gledalaca nezanimljive komercijalnim medijima. To znači da ne bi trebao odustati ni od mladih generacija, nego tragati za načinima kako ih dosegnuti. To se ne može postići klasičnim konceptom emitovanja televizijskog programa po utvrđenom rasporedu. Od javnih servisa se očekuje da optimalno koriste potencijalne digitalizacije i oni su obično među predvodnicima u prihvatanju tehnoloških inovacija zbog njihove obaveze da budu univerzalno dostupni ali i adekvatnijeg ispunjavanja njihovih socijalnih funkcija. Od javnog servisa se očekuje da bude akter u smanjivanju digitalnog jaza i razvoju informacijskog društva.⁵¹ Smjernice i principi kojih se rukovodstvo, urednici i zaposleni javnih emitera Bosne i Hercegovine trebaju pridržavati kako bi što bolje razumjeli i izvršavali svoju misiju služenju javnosti ne čine kvalitet programa. Oni su samo vodiči za zaposlene i rukovodioce, a kvalitet programa se postiže stalnom profesionalnom obukom i posvećenošću poslu. Emiteri Javnog

⁴⁹V.Car,M.Matović,L.Turčilo,(2016), Mediji i javni interes, pdf - https://www.academia.edu/25544879/Car_Viktorija_Matovi%C4%87_Marijana_i_Tur%C4%8Dilo_Lejla_ur._20_16_Mediji_i_javni_interesstr.20. Datum pristupa: 20.06.2019.godine, 17:00h.

⁵⁰Str.20-23.

⁵¹Str. 130.

radiotelevizijskog sistema u BiH svojim programima služe javnosti. Nijov zadatak je informisati građane, ali i omogućiti javne debate u kojima se profilišu ciljevi i interesi demokratske javnosti. Imaju obavezu promovisati historijske i sadašnje nacionalne, kulturološke i religijske, ekonomske, regionalne i druge pozitivno vrednovane karakteristike BiH. Za svoj rad i ukupno medijsko djelovanje ovi mediji jedino su odgovorni javnosti. Činjenica da građani plaćaju pretplatu, iz koje se finansira funkcionisanje javnih RTVservisa u BiH, potencira uzajamnost djelovanja i međusobnog uvažavanja bosanskohercegovačke javnosti i javnih emitera. Načela javnih emitera zasnovana su na opštim profesionalnim standardima, propisima i pravilima Regulatorne agencije za komunikacije, te na Zakonu o osnovama Javnog radiotelevizijskog sistema u BiH i istovrsnim entitetskim zakonima, a podrazumijevaju se i obaveze iz internih akata. Javni emiteri dužni su obezbijediti raznosvrzne i izbalansirane radijske i televizijske programe, što važi i za sadržaje koji se plasiraju putem interneta, teleteksta i drugih savremenih postupaka za širenje informacija. Programi moraju da zadovoljavaju visoke etičke standarde i standarde kvaliteta medijskih žanrova u kojima se iskazuju. Programi javnih servisa treba da promovišu ljudska prava i demokratske slobode, društvenu pravdu, toleranciju i razumijevanje među pripadnicima zajednice. U programima javnih emitera zasputljeni su informativni, obrazovni, dokumentarni, kulturni, religijski, zabavni, sportski i dječiji sadržaji. Javni servisi samostalno trebaju da budu kreativni stub svih oblika produkcije najvišeg kvaliteta.⁵² Etnički principi organizovanja prisutni su na svim nivoima i u svim podsistemima društva, od tročlanog Predsjedništva, čijimse predsjedavanjem rotiraju članovi bošnjačke, srpske i hrvatske nacionalnosti, od najnižih struktura organizovanja, uključujući i one medijske. Hrvatski nacionalni korpus niti jedan od emitera nije prihvatio kao svoj nacionalni interes te se od samog osnivanja javnog RTV sistema pojavljuju zahtjevi za formiranje posebnog emitera ili kanala na hrvatskom jeziku kao i bojkot plaćanja rtv takse ovog dijela stanovništva. Prema UNESCO-ovoj definiciji javne emitere trebala bi nadzirati javnost a ne država ili komercijalne sile, i samo takav moći će biti uporište i pokretač demokratskih procesa. Javni servisi postoje zbog javnosti, javnost ih finansira i javnost bi, na neki način, trebala i da kontrolira a ključna funkcija javnih emitera jest društvena kohezija i integracija, obezbjeđivanje slobodnog protoka informacija te njegovanje pluralizma i tolerancije(Baraković, Mahmutović, 2011). Uočljivo je da postojećim etno-političkim podjelama u BiH ne odgovara ovakva uloga javnih emitera, njima bi odgovarali oni koji će

⁵²<https://lat.rtrs.tv/comp/principi.php> Datum pristupa: 21.06.2019.godine, 10:00h.

publiku hraniti nacionalnim supstratima i koji će učvršćivati njihove pozicije moći i mediji koji će publiku hraniti reality programima, sapunicama, crnim hronikama i drugim sadržajim usmjerenim ka pasivizaciji publike i otupljivanju njihovih kritičkih sposobnosti. Javni medijski sektor treba imati i kohezivnu funkciju što znači da bi građani trebali imati povjerenje i davati podršku javnim emiterima koja bi se ogledala kroz: gledanost, kroz interakciju sa građanima a posebno kroz mogućnost da građani prepoznaju javni emiter kao simbolički, demokratski i društveni kapital zajednice. Ono što bi trebao biti osnovni nosilac programskog funkcionisanja državnih medijskih kuća moralo bi se odnositi na veći obim proizvodnje sadržaja u vlastitoj produkciji, kao i na masovnije prisustvo programa edukativno-kulturnog sadržaja. Uredničke politike, kako državnog, tako i entitetskih javnih emitera, u direktonoj su sprezi sa kretanjima na političkoj sceni u BiH. Tako veoma često uredništva i pojedinačni urednici javnih emitera postaju produžena ruka političke opcije na vlasti. Putem kojihse kreira javno mnijenje, te time vrši direktni partitokratski uticaj na javnost.⁵³Zakonski okvir koji propisuje na koji način se proizvodi i emituje medijski sadržaj i kakva prava i obaveze proizlaze iz djelovanja činilaca medijske industrije ima zapravo samo jedan cilj – da zaštiti interes javnosti, koja ima pravo da bude pravovremeno i istinito informisana o političkoj, kulturnoj i socijalnoj situaciji na određenoj teritoriji.⁵⁴

4.3. Utjecaj televizijskih sadržaja na javnost

Utjecaj medija i njihovih sadržaja na javnost posebno dolazi do izražaja u demokratskim društvima. U društvima 21.vijeka sve su brojniji mediji ali i postojanje interneta kao globalne komunikacijske mreže koji omogućavaju brz prijenos informacija javnosti u svim smjerovima. U današnjoj medijskoj praksi traga se za informacijama koje će u javnosti izazvati reakciju, bilo pozitivno ili negativno. Mediji se vrlo često, svjesno ili nesvjesno, vođeni tržišnim kriterijima, usmjeravaju na senzacionalističko selektiranje informacija i stvaranje sadržaja koji će zaintrigirati javnost, zanemarujući informacije koje su javnosti zaista potrebne. Mediji prema svojim kriterijima selektiraju informacije prema važnosti i

⁵³<http://eu-monitoring.ba/dorde-krajsnik-javni-radio-televizijski-servis-na-izdisaju/> Datum pristupa: 21.06.2019.godine, 13:00h.

⁵⁴<http://www.milic.rs/medijsko-pravo-i-mediji> Datum pristupa: 21.06.2019.godine, 16:00h.

zanimljivosti, često naglašavajući pojedine dijelove prema svojim pravilima te ih oblikuju i takve puštaju u eter. Mediji imaju veliku moć u procesu kreiranja javnog mnijenja, diskursa, jer upravo oni su ti od kojih zavisi ono što će ljudi shvatiti, razumjeti, prenijeti. Ono što ne prenesi televizija kao da se nije ni desilo, a ono što naglašavaju i ponavljaju kao da je najvažnije. Kada krenemo analizirati utjecaj medija na čovjeka, shvatimo da smo danas u 21. stoljeću, već od najranijeg djetinjstva okruženi medijima i različitim sadržajima koji nam oni nude. Njihov utjecaj na doživljaj nas samih, svijeta oko nas, na formiranje stavova je ogroman. U većini slučajeva mi smo pasivni potrošači takvih sadržaja a sve manje smo aktivni. Medijisu sastavni dio našeg života i nemoguće je danas zamisliti dan bez njih. Mediji sami po sebi nisu ni loši ni dobri. Izuzetno je bitan način na koji ih koristimo. Danas smo uslijed velikih tehnoloških otkrića i enormno brzog razvoja tehnologije, od najmlađih dana izloženi sadržajima koji mogu utjecati na naše rano razmišljanje, shvatanje i našu daljnju orijetaciju, usmjerenje u životu. Moramo kontrolisati i pratiti sadržaje koje djeca prate i gledaju. Televizijski sadržaji mogu vrlo edukativno djelovati na mentalni razvoj djece, kada se na primjer kod djece razvija svijest mašte, televizija oduševljava djecu sportom i rekreacijom, upoznaje ih sa umjetnošću, približava im svijet plesa, budi kod djece želju za učenjem, uspjehom i različitim kategorijama. „Noam Chomsky ističe medije koji imaju presudnu ulogu u sistemu indoktrinacije, zajedno sa obrazovnim ustanovama, univerzitetima i školama, počevši od najranijih dana, do samog vrtića. Sistem indoktrinacije jeste taj koji nas uči kako se treba ponašati, šta treba misliti i zastupati“⁵⁵. Izuzetno je važno da djeca prate televizijske sadržaje koji pospješuju mentalni razvoj, kada djeca razvijaju osjećaj solidarnosti i prijateljstva. Nažalost, pored brojnih pozitivnih utjecaja koje televizija ima u ovom slučaju na djecu ali i odrasle, prisutni su i negativni koji mogu izazvati dvije vrlo česte posljedice a to je dadijete imitira ono što je na televiziji ili ne može razlikovati stvarno od onog zamišljenog, imaginarnog, prikazanog na televiziji. Brojni su primjeri u svijetu koji dokazuju loš utjecaj televizije, gdje su djeca imitirajući svoje heroje stradali ili slično. Ono što je zabrinjavajuće jeste da i odrasli u 21. vijeku, inspirisani određenim televizijskim sadržajima čine nevjerovatne stvari. Omađijani velikim brojem informacija koje se svakodnevno prikazuju, izgubljeni u vremenu, ljudi često nesvjesno pod utjecajem takvih sadržaja reaguju, iznose svoje stavove, mišljenja. 21. stoljeće je stoljeće brzine, brz način života, stalna užurbanost, stvaraju kod ljudi osjećaj tenzije, napetosti, dodatna pretrpanost i naglašavanje, potenciranje određenih televizijskih sadržaja, dodatno frustriraju gledaoce izazivajući suprotan učinak.

⁵⁵D. Stanislavljević, Mediji i javno mnijenje u Republici Srpskoj, Sarajevo 2010.godine, 23 str.

Kod ljudi dodatno stvaraju negativno raspoloženje koje on prenosi na sebe, svoju porodicu, svoju okolinu. Potrebno je da sami budemo kreatori svog medijskog neba, danas je bar to lahko uslijed ogromnog broja televizijskih programa i sadržaja. Utjecaj medija na ponašanje publike određen je prije svega prirodom i sadržajem medija, na osnovu čega gledalac odlučuje da li će takav sadržaj pratiti ili ne. Televizijski sadržaji ne mogu u potpunosti utjecati na oblikovanje stavova i mišljenja ljudi, naročito ne u onim situacijama kada prenose informacije o kojima je upoznata, to se može desiti jedino kada se prenose informacije, događaji o kojima publika malo zna. To su neke iznenadne, nepredviđene situacije, događaji o kojima se javnost informiše i upravo u takvim situacijama mediji mogu kontrolisati javno mnijenje fokusiranjem pažnje publike na jednoj temi ignorirajući ostale. Danas se najčešće politički lideri služe različitim tekstovima, govorima prezentiranim na televiziji kako bi stvorili javno mnijenje koje će se voditi osjećajem a ne razumom i podržati njihovu ideju. Televizija ima moć dasvojim sadržajem, izborom odgovarajućih detalja ostavi dojam snažniji od hiljadu riječi, jer ljudi ono što gledaju gledaju srcem i zbog toga reaguju emocijama. Različite situacije izazvane prirodnim ili ljudskim aktivnostima, u kojima su prisutne velike štete ili ljudske žrtve izazivaju veliku pažnju javnosti koja onda traži informacije kako bi što bolje informisala o novonastaloj situaciji i što bolje se orijentisala u svom okruženju. U takvim situacijama mediji predstavljaju veoma važnu kariku koji svojim pristupom i načinom, odnosno stilom oblikovanja informacija mogu značajno utjecati na stavove koje će u datom trenutku zauzeti javnost. „Poseban utjecaj medija izražava se kroz „manipulaciju“ sadržajem pri čemu oni utječu na svijest primatelja, prije svega isticanjem ili prešućivanjem nekih tema ili ponavljanjem nekih tema i to sve dobro upakovano, oblikovano, filtrirano. Mediji su ti koji kreiraju javno mnijenje jer ukoliko ono nije dobilo masovni karakter, ostaće daleko od očiju javnosti. Mediji su u obilju raznovrsnih informacija promorani vršiti selekciju i pružiti parcijalne informacije“.⁵⁶ Informacija može da služi obavještanju, kontrolisanju i manipulisanju građana, zavisno od ciljeva onih koji je saopštavaju. „Chomsky analizira pet filtera kroz koje vijest, da bi to uopšte postala, mora proći: filter korporativnog vlasništva nad medijima, filter reklamiranja i oglašavanja, filter „stručnih“ izvora koji pružaju samo „prave informacije“, filter privilegovanog demantovanja i filter autocenzure ili pragmatičnog usvajanja službenog diskursa“⁵⁷. Televizija je postala važan faktor u odgoju mlade populacije i jedan je od glavnih izvora vijesti i zabave za većinu građana u svijeta, kao i mjesto s kojeg građani upućuju proteste svijetu. Događaji koji se nađu pred televizijskim ekranom oblikuju

⁵⁶D. Stanislavljević, Mediji i javno mnijenje u Republici Srpskoj, Sarajevo 2010.godine, 35 str.

⁵⁷N.Chomsky, Mediji, propaganda i sistem, Beograd, 2001. godina, str. 17.

javno mnijenje u čitavom svijetu. Informisanje može da služi obavještanju, kontrolisanju građana ili manipulisanju njima, zavisno od ciljeva onih koji je saopštavaju. „Način na koji ljudi djeluju uslovljen je onim što misle, a na ono što misle utiče slika svijeta koju prenose masovni mediji. Moć medija nije ograničena na vijesti i aktuelna zbivanja, na formalne izvore „informacija“; ona uključuje sapunice i filmove koji stvaraju „zdrav razum“ za individualno i kolektivno djelovanje“⁵⁸. Ono što saznamo iz masovnih medija često određuje temu razgovora i daje nam dobru podlogu potrebnu za početak komunikacije: „Jesi li vidio sinoć/ danas u vijestima da...“. Sve u svemu, masovni mediji pružaju informacije onima koji ih traže. Iz svega je jasno da komunikacija ne prenosi samo informacije od jednog do drugog gledaoca nego i određuje odnose i društvo u kojem mi funkcionišemo. Glavnu ciljanu publiku predstavlja „neobrazovana“ masa. Javnost u Bosni i Hercegovini nije svjesna važnosti pojedinih društvenih pitanja, niti svoje uloge u stvaranju demokratskih sistema. Ona je pasivna i uspravana, te ne pokazuje zainteresovanost za rješavanje važnih društvenih tema. To i nije prava javnost, nego ona latentna, koja se prema važnim pitanjima, i aktuelnim problemima odnosi šutnjom. Svrha novinarstva na prostoru cijele Bosne i Hercegovine da događaj predstavi na tačan, istinit, uravnotežen i nepristrasan način dovodi se u pitanje, jer su politički centri glavni faktori u oblikovanju uredničke politike kod većine medija, odnosno, kod onih koji imaju najveći uticaj. Naglašavanjem određenih političkih problema i nametanjem političkih pitanja, mediji doprinose političkom uticaju na građane. Važna životna pitanja, standard, nezaposlenost, veliko siromaštvo, male penzije, svjesno su gurnute u drugi plan. Pojedini mediji, boreći se za opstanak, ne biraju sredstva kako podići tiraž, odnosno gledanost, tako da povlađuju niskom ukusu i forsiraju sadržaje koji uspavljaju građane. Parovi, Veliki brat, Survivor, španske serije sa sretnim krajem, usmjerene su više na „jeftinu“ zabavu, kao na jednu od bitnih funkcija svakog medija. „Ljudi obrađivani agitacijom i propagandom sistematski se onesposobljavaju za kritička rezonovanja i degradiraju se na pasivnu prijemčivost i građansku maloljetnost (nepunoljetstvo).“⁵⁹ Veliki utjecaj države i političkih liderana vlasti u medijskim kućama, vodi do stvaranja simulirane javnosti, obmanute u svim oblicima ponašanja, mišljenjima i stavovima, bez sposobnosti reakcije na nepredviđene događaje.

⁵⁸J. Vočkić - Avdagić, *Suvremene komunikacije ne/sigurna igra svijeta*, Fakultet političkih nauka u Sarajevu, 2002, str. 81

⁵⁹A. Nuhanović, *Demokratija, mediji, javnost*, Sarajevo, 2005. godine, str. 237.

4.4. Proces tranzicije kroz medijsku sferu

U razvijenim demokratskim društvima mediji imaju ulogu posmatrača i kontrolora društveno političkih zbivanja: oni treba da informišu, analiziraju, istražuju i edukuju publiku i političare. Tek poslije agresije (1995) započinje razvoj demokratskog procesa, te i začeci uspostavljanja aktivne javnosti, kojoj je prvenstveni cilj kontrola vlasti, zahtjev da ona bude odgovorna i korektna. U Bosni i Hercegovini mediji su još uvijek daleko od takve uloge, prije svega zato što su još pod velikim utjecajem politike i ekonomski zavisni, oni bi prvenstveno trebali služiti građanima, a ne njima. Zaostajanje BiH u razvojnim, ekonomskim i socijalnim parametrima za razvijenim zemljama svijeta odražava se i na ulogu medija. Ta uloga ogleda se u niskom stepenu obrazovanja stanovništva i nepismenosti, što onemogućava većini bosanskohercegovačke javnosti da se orijentiše u televizijskom prostoru. Utjecaj medija na kreiranje javnog mišljenja utiče visok stepen siromaštva, nerazvijeno medijsko tržište, nefunkcionisanje pravne države i nedovoljno iskorišteni brojni kapaciteti. Demokratija najbolje funkcioniše sa što većom političkom jednakošću, najbolje rezultate ima tamo gdje ima manje društvene nejednakosti. Kod nas gotovo sve stranke u svom nazivu sadrže riječ demokratska, dakle zalažu se za demokraciju i jednakost. U demokraciji, nacionalna pripadnost važna je ako su ugrožena manjinska prava. Kod nas su skoro sve stranke nacionalne, u demokratskim zemljama se sluša glas naroda dok se kod nas taj glas sluša samo djelomično i to u vrijeme predizborne kampanje. Mi smo danas još uvijek duboko u tranziciji, i sve su prilike i parametri koji ukazuju da iz nje nikada nećemo izaći. Bosna i Hercegovina je u tranzicijskom procesu gdje se svi pozivaju na demokratske institucije, ali se niko ne ponaša u skladu sa demokracijom. U ovoj težnji ka demokraciji na sceni nastupa bahato ponašanje i retorika naših političara koji samo daju informacije a feedback ne žele čuti, oglušavaju se na sve vapaje ovog napaćenog naroda, iznose tvrdnje bez obrazloženja i dokazivanja. Politička elita samo očekuje poslušnost i odobravanje na sve, i nisu spremni niti u jednom trenutku na neka neslaganja i osporavanja. Ovaj tranzicijski period iz kojeg nikako da izađemo, stvorio je takvu svijest kod naroda da oni veću pažnju pridaju samim političarima kao ličnostima nego onome o čemu on pred tv ekranom priča, i više se uvažavaju funkcioneri na vlasti nego intelektualci koji će jasno reći u kakvoj se situaciji nalazimo i šta nam je činiti. U javnosti su stvoreni klanovi „naših“ i „njihovih“ gdje su ljudi vode huškačkom retorikom i trenutnim emocijama nego razumom, i pozadinom same te priče. Istraživačko novinarstvo doprinosi demokratizaciji i otvorenosti društva. Da bi javna sfera uopšte postojala i opstojala, potrebni su raznovrsni izvori

informisanja, te nepostojanje cenzure od strane institucija, grupa ili pojedinaca koji bi kontrolisali informacije. U takvom okruženju, javnost ne bi bila isključivo primalac informacija, već i aktivni učesnik u kreiranju javnih politika. „U aktuelnoj političkoj situaciji, u Bosni i Hercegovini gdje država i političke strukture dominiraju javnom sferom, u stvari, imamo, tri etničko-nacionalne javne sfere, koje često imaju suprotstavljene percepcije vlastitog javnog interesa“⁶⁰. Veliki broj medija u BiH, štampanih i elektronskih, koristi iste izvore informisanja, ali vladajuće političke elite usmjeravaju ih u svojim pravicima, a dominacija političkih nad svim drugim temama je očigledna. Prisutan je i veliki tržišni uticaj na mnoge medije, koji svoju uređivačku politiku usmjeravaju sadržajima koji donose profit. Da bi se obezbijedio slobodan protok informacija, stavova, mišljenja, potrebni su slobodni ljudi, nepristrasni profesionalci, koji ne polažu račune predstavnicima vlasti ili drugim centrima moći, već isključivo javnosti. Važna uloga medija kao javnog servisa jeste i u njegovom integrativnom i emancipatorskom djelovanju. U informativnom programu javnih i komercijalnih medija, dominiraju političke teme u čemu su glavni: političari, političke stranke, vlada i parlament. Mediji služe kao pasivni posrednici iako bi trebalo da budu čuvari javnog povjerenja i da štite opšti javni interes. Za dalju demokratizaciju građanskog društva, kojem BiH teži, neophodan je pluralizam ideja, mišljenja i ponašanja različitih javnosti, te informacije ne smiju biti privilegija vladajućih elita. Ključna karika predpostavlja sloboda društva u cjelini i odgovornost svih, prvenstveno političkih struktura. Zemlja u tranziciji, kao što je Bosna i Hercegovina mora imati odgovorne i profesionalne medije, koji će u prvi plan isticati društvenu realnost, koji neće zabijati glavu u pijesak pred neracionalnim, neodgovornim ponašanjem političara na vlasti. Jer koja je funkcija javnih servisa ako oni nisu u stanju da javnosti ukažu na određene malverzacije, afere i kriminalne radnje onih na vlasti, onih koji trebaju biti primjer i putokaz svim građanima Bosne i Hercegovine. Budući da je kod nas u Bosni i Hercegovini sve nekako naopako i totalno drugačije od svih drugih, tako u ovoj maloj državi, sastavljenoj od dva entiteta i jednim distriktom postoje tri struje koje svakodnevno udaraju na bosanskohercegovačko medijsko nebo. Nama nisu potrebne druge države da bismo se poredili s njima i njihovim načinom objavljivanja ili prikazivanja određenih stvari od državnog interesa, to sve imamo u naša dva entiteta. Svaka od institucija i moćnika iz entiteta vuče mlin na svoju stranu, politički moćnici utječu na medije i njihov način djelovanja. Naročito veliki utjecaj se vidi u manjem bh entitetu, gdje politički lideri određuju koje će se informacije prikazati, koje će se stranke hvaliti a koje kudit. Velike

⁶⁰D. Stanislavljević, Mediji i javno mnijenje u Republici Srpskoj, Sarajevo 2010.godine, 68str.

nacionalne teme dominiraju medijskim prostorom u cjelini: opstanak Republike Srpske, potencira se referendum o otcjepljenju RS, ističe se ekonomski bolji rezultati RS od drugog entiteta, te u prvi plan se ističe ugroženost srpskog naroda u Bosni i Hercegovini. Tako mediji kreiraju javno mnijenje prema tome da su važni „naš entitet, naš narod i naši vitalni nacionalni interesi“. U takvoj etnonacionalnoj situaciji na prostoru cijele Bosne i Hercegovine djeluju mediji koji predstavljaju značajan faktor u stvaranju raspoloženja javnosti te su najbolje ogledalo društva u cjelini. „Bosanskohercegovačko društvo je u procesu tranzicije demokratije koju odlikuje politička nezrelost, nedemokratska atmosfera, neprikladan politički rječnik, nekultura i nekompetentnost političkih predstavnika“⁶¹. U Republici Srpskoj se primjećuje nedostatak dijaloških emisija gdje bi se ukazalo na velike društvene probleme: nezaposlenost, korupciju, kriminal, itd. Na političkoj sceni Republike Srpske prisutan je prljavi rječnik koji nema veze sa političkim stavovima, nego se ide svjesno na omalovažavanje i vrijeđanje „političkog“ protivnika, neistomišljenika. Član Predsjedništva Bosne i Hercegovine, Milorad Dodik, posebno se ističe po opuštenim i domaćinskim ponašanjem, gdje ne bira riječi kojim želi uvrijediti protivnika. Politička figura koja kontroliše većinu ekonomsko-političkih procesa u manjem bh entitetu jeste Milorad Dodik. Njemu se posvećuje najveći medijski prostor, citiraju se njegove izjave, uvijek je u udarnim terminima svih uticajnijih medija u Republici Srpskoj. Populistički i jednostavni govori bliski narodu, igranje na kartu ugroženosti srpskog naroda ukoliko se ne stvori jaka Srpska, čvrsta politička snaga sa vrhom iz Srbije, pregovori oko donošenja novog Ustava BIH, referendum o Danu Republike Srpske pretvorili su ga u najznačajniju i najutjecajniju ličnost cjelokupne političke scene u RS-u. Mogućnost manipulacije javnim mnijenjem je ogromna a tu najznačajniju ulogu igraju mediji. Tranzicija kulturnih i obrazovnih sadržaja u medijima proteklih godina vezan je generalno za preobrazbu medija gdje su kritički tekstovi potisnuti a na scenu stupaju skandali, svijet estrade i spektakla te se prikazuju loši sadržaji kojim se žele privući gledatelji. Stvaranjem tržišne logike, pretvaranjem informacija u robu koja može osigurati ogroman profit dovelo je do komercijalizacije svih medijskih sadržaja. Prvi cilj promjene medijskih sistema u zemljama u tranziciji, prvi uslov za ostale promene, trebalo je da bude oslobađanje od političkih utjecaja same vlasti i utjecaja ostalih centara moći. Država bi dakle trebala poduzeti određene mjere kako bi smanjila vlastiti utjecaj na javnu sferu i omogućila da javnost bude, ne samo konzument medijskih sadržaja, već i njihov najznačajniji kontrolor i kritičar, a samim time i kritičar same vlasti. Politički lideri koji bi bili u stanju da izvrše takve

⁶¹D. Stanislavljević, Mediji i javno mnijenje u Republici Srpskoj, Sarajevo 2010. godine, 93str.

promjene dokazali bi značajan demokratski kapacitet. Tranzicijske promjene u medijima odnose se i na vlasničke transformacije koje zahtijevaju velike promjene i promjenu strategije, gdje u prvom planu treba da bude javni interes. Privatizacija medija je trebala suzbiti državni utjecaj na medije, međutim to nije nimalo jednostavan proces, i to nije donijelo nekog velikog napretka. I dalje medijskom scenom u Bosni i Hercegovini znatno je primijetan politički utjecaj na medije. Rijetki su koji se u određenoj mjeri uspijevaju u određenoj mjeri otrgnuti tim kandžama. U manjem bh entitetu je očigledniji taj utjecaj, znatno su vidljivije njegove posljedice. Učestalo pojavljivanje Dodika u svim udarnim informativnim političkim emisijama i na naslovnica dnevni novina u Republici Srpskoj, jasno određuju da on ima izuzetno velik utjecaj na medije u tom entitetu. Skretanjem pažnje na teme koje se odnose na zaštitu srpskog naroda i njihovih interesa, naročito u vrijeme predizbornih kampanja, vlast svjesno manipuliše javnostima, te se takvim načinom prikazivanja kandidat želi prikazati u najboljem svjetlu. Naglašavanjem određenih političkih problema mediji doprinose željenom političkom utjecaju na građane. Mehanizmom selekcije samo određenih aspekata događaja mediji usmjeravaju javnost RS u pravcima koji odgovaraju vladajućoj eliti. Mediji u Bosni i Hercegovini su generalno usmjereni na politiziranje svega i svačega, kada pogledamo informativne emisije sve se svodi na ono šta je ko kome rekao, kako je neki od političara protumačio govor onog drugog, i sve je usmjereno na ugrožavanje nacionalnog vitalnog interesa nekog od naroda. Smatram da narod, masa, građani Bosne i Hercegovine nisu opterećeni tim pitanjima, koliko im se nastoji nametnuti, od strane političara, ne više ni medija svojim prenošenjem, „mentalni sklop“ mrzovolje prema drugim narodima u Bosni i Hercegovini. Bosna i Hercegovina je jedan veoma kompleksan komunikacijski prostor, u okviru kojeg se odvijaju ili ne odvijaju komunikacijski procesi koji rezultiraju aktuelnim stanjem društva. Komunikacijski prostor Bosne i Hercegovine je duboko izdijeljen između arogantnih nacionalnih političkih partija. Javnost i javno mišljenje je i dalje bitno nacionalno obilježeno, a do nesporazuma dolazi već pri definisanju ključnih pojmova kao što su: Bosna i Hercegovina, Bosanci, bh. društvo i sl. U nastojanju da što lakše prevaziđu tranzicijske promjene, mediji su zanemarili „društvenu odgovornost“ i posebnu ulogu koju bi trebali imati u tranziciji svog društva i da supoklekli pred komercijalizacijom i „tabloidizacijom“. Kurtić u svojoj knjizi „Komunikološki ogledi“ smatra da je „suštinski problem u tranziciji bosanskohercegovačkog društva-problem javnosti koja se nije uspjela konstituirati kao model društvene moći, pa tako ni mas-mediji ne uspijevaju postati prostorom društvene

refleksije“⁶².Naša država je pod velikim pritiskom, jer trpi prolagođavanje, transformaciju i proces globalizacije na svim nivoima i u svim sferama (ekonomija, mediji, kultura...).Pored svih nedaća koje se prostiru pred naše medije oni ipak nekako uspijevaju da se odupru poteškoćama, i na ovako malom teritoriju uspio se formirati veliki broj medija. Pitanje tranzicije medija je pitanje promjene koncepcije komunikacije, komuniciranje čiji je cilj uspostavljanje različitih pogleda na istinu, argumentirano, inteligentno i slobodoumno predstavljanje i pričanje o složenim temama našeg vremena. Društvima u tranziciji je potreban medijski prostor za dijalog u kojem će se razmjenjivati različita iskustva, različita pitanja koja su značajna u tranzicijskom procesu. Proces globalizacije ima snažan utjecaj na medije u Bosni i Hercegovini. Programski sadržaji privatnih medija su najgledaniji i nude mnoštvo zabavnog programa, a na štetu informativnih i obrazovnih sadržaja. Kako na globalnom nivou, tako i na lokalnom, „potrošački duh“ je prisutan u društvu. Tranzicija dakle sama po sebi podrazumijeva prilagođavanje novim institucionalnim i sociokulturnim pravilima. Ta pravila se prenose iz razvijenog dijela svijeta prema onima koji bi se trebali ponašati prema tim pravilima. Međutim, kod nas u Bosni i Hercegovini , još od završetka rata traje tranzicijski proces, koji nikako da se makne sa mrtve tačke. Jedino što smo uspjeli dobiti je tranzicijska napetost, sukob u načinu ponašanja, koja rezultira svakodnevnim sukobima političara i drugih moćnika. Političke i društvene podjele koje se gledaju kroz etničku i entitetsku podjelu stanovništva predstavljaju ključan korak ka uspostavljanju mira i stabilnosti ove zemlje, suočavanje sa prošlošću. Različite interpretacije prošlosti samo stvaraju dublji ponor među generacijama mladih ljudi koji pripadaju različitim etničkim skupinama. Bosna i Hercegovina je zemlja u tranziciji, podijeljena na razne strane , iz kojih svako od onih ko je na vlasti pokušava da izvuče neku svoju korist. Nekako se nalazimo u okruženju u kojem je totalno poremećen sistem vrijednosti, u kojem djeca odrastaju i uče se kako treba da mrze. „Uporedo s nekontrolisano brzim razvojem tehnologije – kada preko elektronskih i on line medija događaji momentalno ulaze u milione domaćinstava i kada doslovno svi mediji žure kao nikada prije da prenesu vijest i prije nego što se zna kakav im je kontekst – novinari sve češće dospijevaju pod žestok udar kritike javnog mnijenja. Olahko donošenje sudova, koje se očitavalo u početnom izvještavanju, neprekidno lupetanje raznih komentatora na

⁶²N. Kurtić, Komunikološki ogledi, Bosanska riječ, Tuzla 2011.godine, 188.str.

televiziji i neki neuobičajeno trajavi uređivački potezi ugled- nih publikacija dodatno su umanjili kredibilitet kako samog medija, tako i novinara⁶³.

U želji da težimo što većem stepenu demokratizacije društva nekako smo , imam osjećaj, otišli u nekom pogrešnom pravcu. Izgubila se kontrola nad situacijom, slijepo i praznoglavo se gutaju nacionalističke retorike političkih elita od kojih nam je sve gore i gore. Proces pomirenja treba da podrazumijeva prihvatanje i poštivanje drugog, jednaka prava za sve građane u bilo kojem entitetu, nepostojanje diskriminacije i spremnost na saradnju. A ono što nas najviše koči u tom procesu pomirenja jeste upravo nacionalistička retorika vladajućih političara, gdje se samo prati da li si „naš“ ili „njihov“, kojoj političkoj partiji pripadaš, javni diskurs koji se formira na osnovu takvih informacija, izjava kao i naša stalna borba oko prošlosti. Šta je ko kome uradio, na koji način, nepriznavanje zločina sa bilo koje strane, sve su to problemi koje mi i dan danas, nakon 25 godina, proživljavamo i iznova postavljamo pred sebe. Mi se sada nalazimo u nekoj lebdećoj situaciji, nit smo na nebu niti na zemlji, snalazimo se onoliko koliko smo sposobni da kritički sagledamo neke stvari i informacije koje dolaze do nas. „Napredak u tranziciji u Bosni i Hercegovini se za sada najjasnije ogleda na strukturalnoj razini; nove institucije, novi politički i ekonomski instrumenti“⁶⁴. Tranzicijski potencijal jednog društva jeste da se transformiše u otvoreno, slobodno društvo. Mediji u Bosni i Hercegovini ne uspijevaju da izbalansiraju vlastiti interes, da ostanu ekonomski neovisni i da ispune obaveze prema društvu, a to sve utiče na tranzicijski proces. „I pored svih nedaća koje prate Bosnu i Hercegovinu, kao zemlju u tranziciji, optimizam u izgradnji zrelije demokratije i otvorenog društva pruža činjenice o jedinstvenoj saglasnosti političkih struktura i građana o pristupanju naše zemlje Evropskoj uniji“⁶⁵. Ono što mi svi, kao građani Bosne i Hercegovine možemo zaključiti jeste da je pred nama dug period u kojem ćemo se boriti sa promjenama koje bi budućim generacijama trebale olakšati način života. Jasno je da za institucionalne promjene treba vremena, i snage i spremnosti svih, i građana, i vlasti i svih institucija. Ono što nas dao državu koči jeste stalno prepucavanje političara, suprotstavljanje i kontriranje makar na štetu svih građana ove zemlje. Sve dok vlast, političari na vlasti ne uvide i ne shvate da je jačanje građanske javnosti, građana, medija i drugih institucija u njihovom interesu, za nas neće biti nekog značajnije g pomaka ka Evropskoj Uniji.

⁶³ M. Sefo, *Odgovornost medija i poštivanje slobode govora u medijima kroz primjenu novinarskog ethosa*, Podgorica 2017. godine.

⁶⁴N. Kurtić, *Komunikološki ogledi, Bosanska riječ*, Tuzla 2011.godine, 198.str

⁶⁵D. Stanisavljević, *Mediji i javno mnijenje u Republici Srpskoj*, Sarajevo 2010.godine, 206 str.

5. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE: PERCEPCIJA TELEVIZIJSKIH SADRŽAJA U BOSANSKOHERCEGOVAČKOM JAVNOM DISKURSU

5.1. Metode istraživanja

U empirijskom dijelu istraživanja koristila sam anketu kako bi se mogle dokazati postavljene hipoteze.

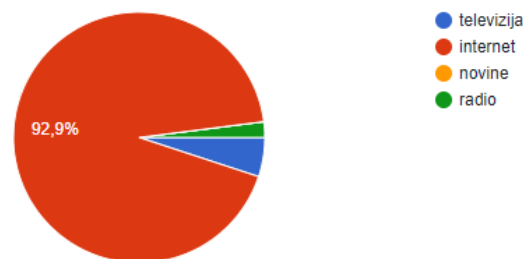
5.2. Uzorak istraživanja

U istraživanju je učestvovalo 100 ispitanika, sa područja Bosne i Hercegovine. Ispitanici su bili pripadnici svih društvenih grupa i kategorija; muškarci, žene, djeca, penzioneri, zaposleni, nezaposleni, obrazovani, neobrazovani i drugi.

5.3. Rezultati istraživanja

Prezentacija rezultata istraživanja vodit će se na osnovu ankete koja je provedena nad 100 ispitanika. Svim ispitanicima je postavljeno 10 pitanja koja su se odnosila na to koliko čovjekovo svakodnevno djelovanje, komunikacija, ponašanje su posljedica utjecaja televizijskih sadržaja.

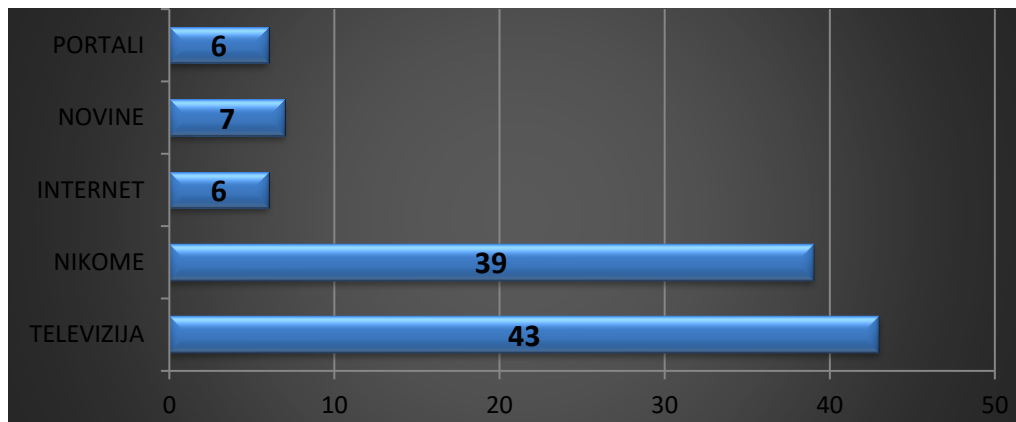
Na pitanje „Kako se najčešće informišete o svakodnevnim dešavanjima u zemlji i svijetu?“ Od 100 ispitanika njih 92,9 % je odgovorilo da je njihov najveći izvor informacija internet, 5,1 % je odgovorilo da je to televizija dok je 2% anketiranih istaklo da je to radio.

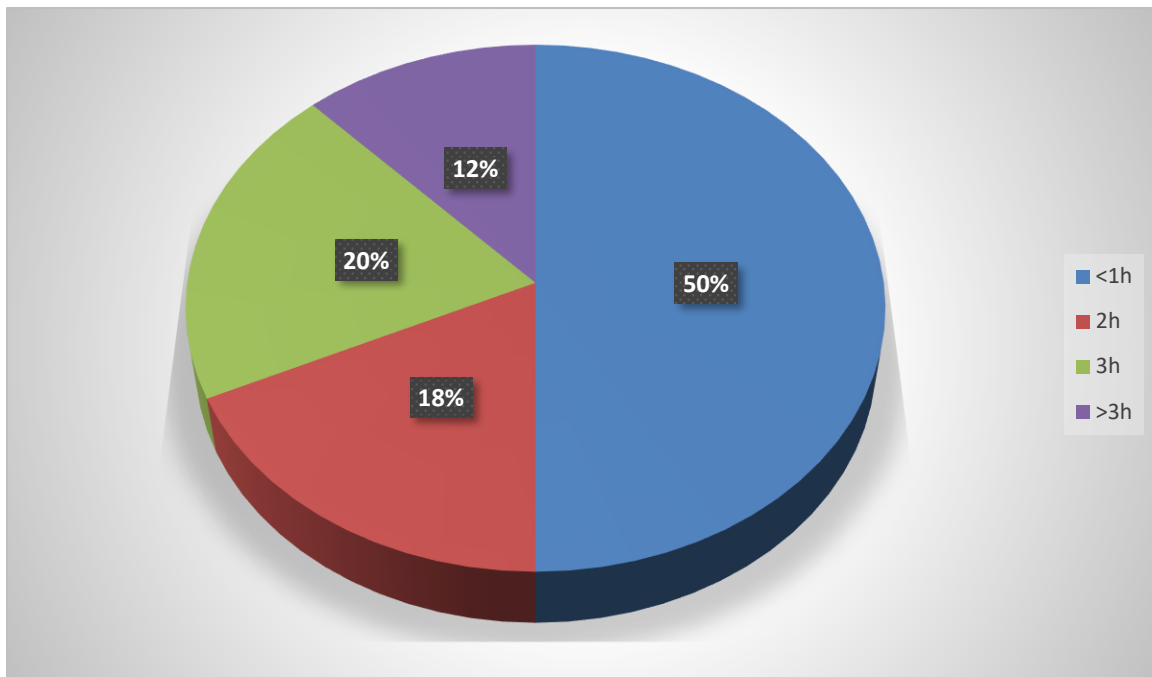
Očito je da je u današnje vrijeme internet postao vrlo važan izvor informacija te je promijenio način na koji ljudi uče, rade, komuniciraju i zabavljaju se. Budući da je važan dio svakodnevnog života ljudi, i da je danas dostupan svima, nema osobe koja nema internet ili neku od društvenih mreža, postao je skoro glavni izvor informacija za sve nas. Sve što želimo znati i otkriti radimo preko interneta, dan se ne može zamisliti bez interneta, međutim upitno je koliko možemo vjerovati takvom izvoru informacija u kojem svaka osoba može biti kreator informacije i tu vijest proširiti milionima ljudi. Internet je danas najveći izvor zabave.

Međutim koliko su povjerljive i tačne informacije koje svakodnevno primamo? Internet je postao kako je McLuhan jednom rekao „globalno selo“ u kojem svaki pojedinac može kreirati informaciju. Od svog nastanka postao je neizostavna karika u životu svakog čovjeka, putem interneta milioni ljudi se informišu o svakodnevnim dešavanjima, međutim kako su tehnologije uznapredovale, kako postoji veliki broj opcija u kojima se mogu određene stvari montirati ljudi su izgubili povjerenje. Danas je internet najviše sredstvo zabave, kojim se nastoji ispuniti slobodno vrijeme, zbog velikog broja lažnih profila, stranica, brojnih prevaranata, to je postao medij, sredstvo informisanja kojem se najmanje vjeruje. Ljudi se sve više vraćaju tradicionalnim sredstvima informisanja, televiziji, radiju, novinama. Veliki problem današnjice je što je, generalno gledano, mnogo ljudi izgubilo povjerenje u sve vrste informisanja, dosta je onih koji ne vjeruju niti jednima jer smatraju da su mediji današnjice najviše pod utjecajem političkih opcija koje im diktiraju vijesti koje će se emitirati. Javnost je postala prezasićena vijestima u kojima se jedni favorizuju a jedni omalovažavaju, ljudi traže sadržaje koji će im biti od koristi u njihovim djelatnostima. Da su ljudi izgubili povjerenje u medije, generalno, govori i dijagram koji govori da jako velik broj ispitanika ne vjeruje niti

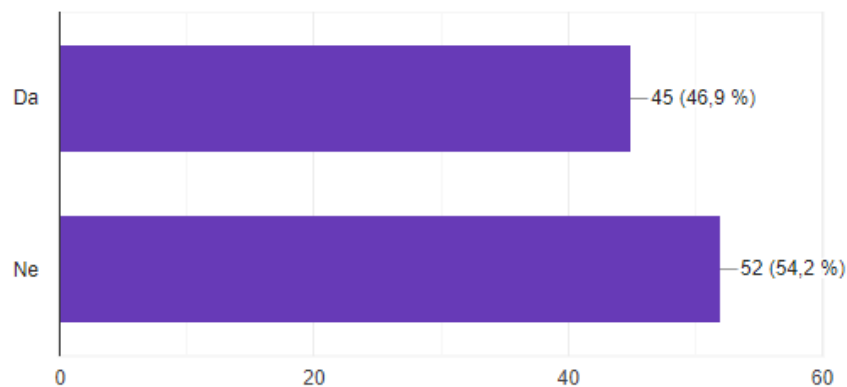
jednom mediju, što je jako zabrinjavajuće. Mediji moraju uložiti dosta truda i rada da to stanje poprave.

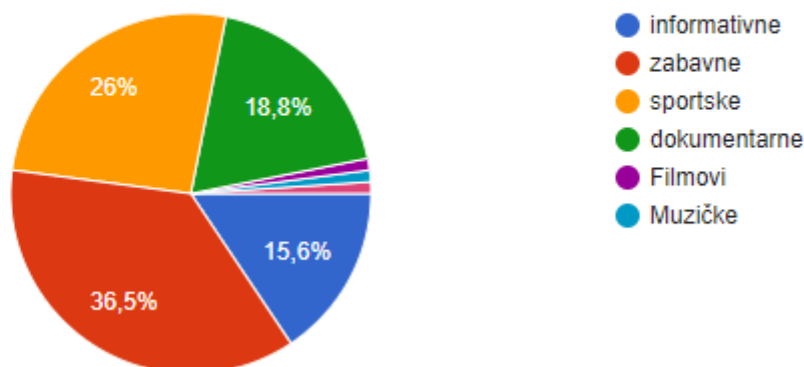
Visok stepen nepovjerenja u medije doveo je do toga da ljudi jako malo koriste svakodnevna sredstva informisanja, rijetki su oni koji će slušati vijesti na radiju ili ih gledati na dnevniku, a još rjeđi su oni koji kupuju novine da se informišu o stanju u državi ili svijetu. Uglavnom je to starija populacija koja se još nije pomirila sa tehnološkom ekspanzijom i pametnim telefonima na kojima je sve dostupno i vidljivo. Kako je 21.stoljeće puno tehnoloških dostignuća koja ubrzavaju tempo života običnog čovjeka, ljudi danas i sve manje imaju vremena da se opuste, odmore uz televiziju, uz radio slušanjem poznatih hitova. Došlo je takvo doba u kojem je vremena sve manje i manje, u želji za boljim i ljepšim, modernijim ljudi nemaju vremena za vlastitu porodicu, familiju, život se provede u trci za novcem i materijalnim dobrima, koja niko od nas neće ponijeti na bolji svijet. Nekako mi se čini da su ljudi izgubili osjećaj za zajedništvom, nemaju osjećaj empatije prema drugima. Ljudi su se učahurili, ne vjeruju nikome i ničemu. Ljudi su se oglušili na svakodnevna prazna obećanja, na informacije koje im se neprestano nameću. Povjerenje u medije je duboko poljuljano a rezultat toga ukazuje činjenica da je veliki broj ispitanika na pitanje „Koliko vremena provodite ispred TV ekrana“ odgovorilo nikako ili jako malo.

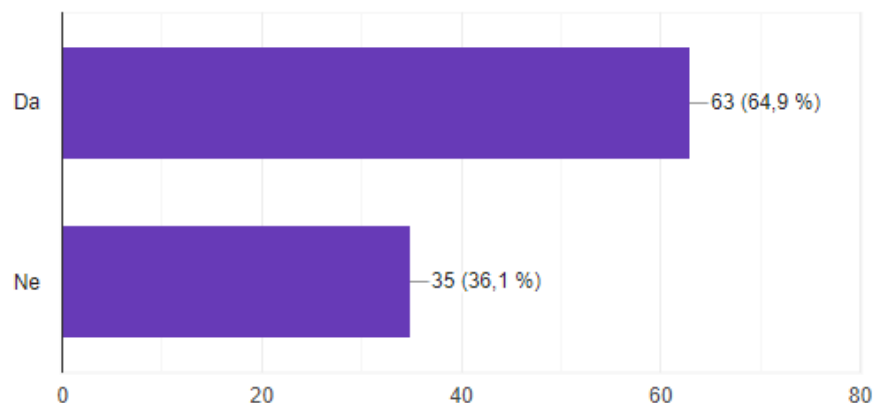
Mnogi gledaoci kao rezultat toga navode i jako malo kvalitetnih programa koji se prikazuju na televiziji. Današnji mediji su pretrpani političkim informacijama i dešavanjima da se jako malo pažnje posvećuje temama koje su od ključnog značaja za bosanskohercegovačku javnost (nezaposlenost, borci, odlazak mladih). Mnogo televizijskog sadržaja obiluje političkim temama, ko je koliko para „ukrao“ od države, ko upravlja kojim sektorom i koliko je „svojih“ tu zaposlio i slično. Informativni programi su nam prepuni tih stvari kojim se svakodnevno narodom manipuliše, previše je negativnih informacija koje se prenose. Nemamo više pozitivnih primjera i programa kojima se nastoje ukazati, na primjer, neke pozitivne stvari u Bosni i Hercegovini, privrednici koji se trude i rade u našoj državi, koji su fer i korektni prema svojim zaposlenim. Svi se sjećamo dobro poznate karirane košulje i našeg Nisveta Džanke koji je svojom emisijom „Pozitivna geografija“ ukazivao na najudaljenija mjesta u Bosni i Hercegovini, obilazio ljude koje nikad niko nije posjetio, prenosio nam njihove priče, svakodnevne probleme, običaje, upoznao nas sa našom Bosnom i Hercegovimo. Gledaoci su se zasitili vijesti i programa u kojima jedni na druge prebacuju odgovornost, u kojoj se nastoji manipulirati, prezasićeni su takvih informacija. Na to nam sve ukazuje činjenica da gledaoci nisu zadovoljni koliko se mediji posvećuju običnom čovjeku i njegovim potrebama.

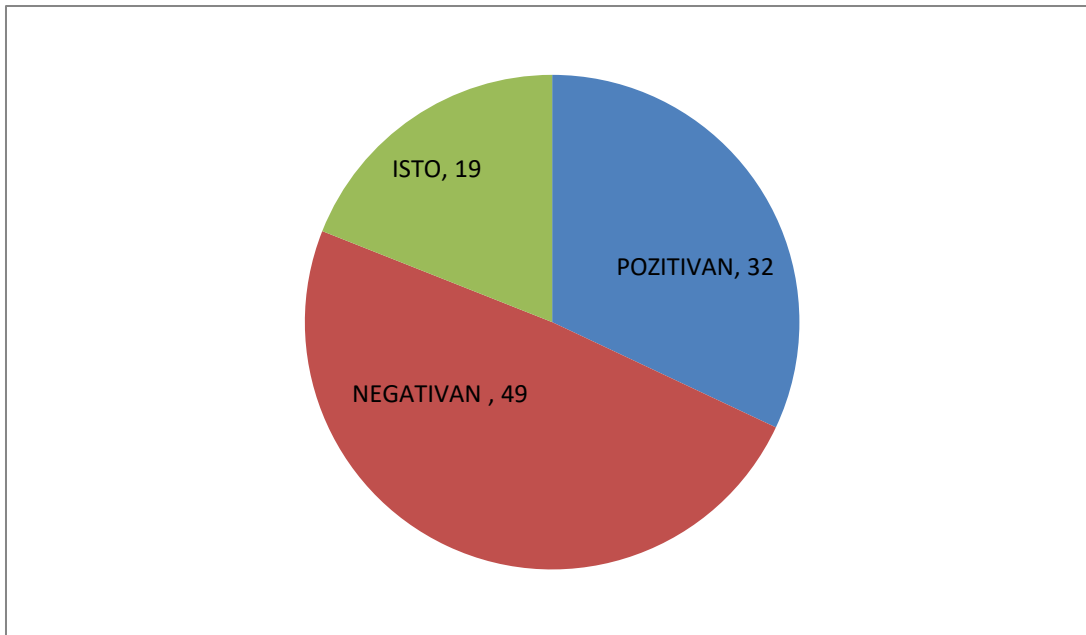
Stoga javnost da bi pobjegla od takvih informacija svoje slobodno vrijeme ispred tv ekrana nastoji preusmjeriti na zabavu. Laganim sadržajima nastoji zadovoljiti svoje potrebe, pobjeći od svakodnevnice, i problema koji se nameću. Opterećeni svakodnevnim dešavanjima zabavnim sadržajima nastoje skrenuti misli pažnju, razonodom ispuniti vrijeme provedeno ispred tv ekrana. Ono što možemo zaključiti analiziranjem programske šeme naših televizijskih stanica jeste da se većina programa odnosi upravo na zabavne sadržaje, kojima se u velikoj mjeri opstvaruje glavni profit. Jako malo domaćih serija ili filmova možemo naći na programskoj šemi, ili se oni prikazuju kada su neki značajni historijski datumi. Jako malo se ulaže u domaću produkciju i domaće serije. Gledanjem televizijskih serija gledaoci stvaraju svoj neki svijet mašte u koji duboko uranjaju, poistovjećuju se sa likovima, i od svog života nastoje napraviti bajku. Brojni reality programi koji su dostupni kod gledalaca stvaraju negativne posljedice, utječu na njihov svakodnevni život, odnos prema porodici, prijateljima, poslu i slično. Zabavnim sadržajima ljudi bježe od svakodnevnice.

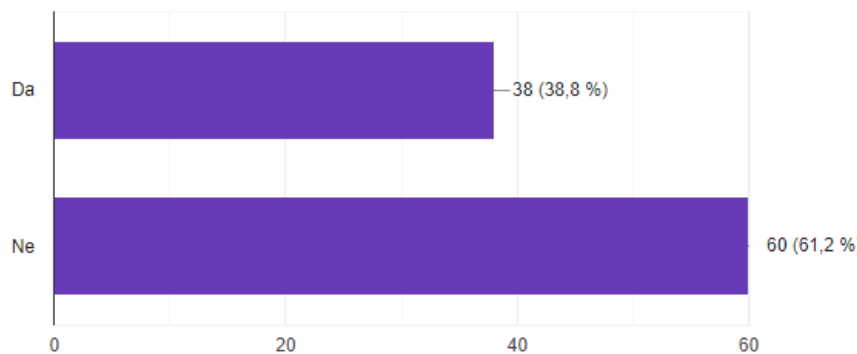
Ono što je gorući problem u Bosni i Hercegovini jeste sistem plaćanja RTV takse. U Bosni i Hercegovini prema Zakonu o Javnom radio – televizijskom sistemu RTV Članom 17 taksu plaća svako domaćinstvo i fizičko lice koje koristi radio ili televizijski prijemnik. Izuzetak od plaćanja imaju osobe koje su trajno izgubile vid ili sluh i koje žive same ili sa starateljem. Od 01.09.2017.godine u Bosni i Hercegovini RTV taksa se prema Ugovoru između JP Elektroprivreda BiH i Javnih servisa Bosne i Hercegovine plaća putem računa za električnu energiju. Ovim načinom plaćanja željelo se doprinijeti poboljšanju uslova i većoj naplati RTV takse koja je od iznimne važnosti sa samostalan razvoj Javnih servisa u Bosni i Hercegovini. Održiv i samostalan rad Javnog servisa ja put ka Evropskoj uniji, i upravo je ovo bio način da se osigura takav javni servis. Međutim još uvijek postoji veliki broj onih koji se ne pridržavaju ovog sistema plaćanja čime se direktvo ugrožava rad javnog servisa koji je doveden pred kolaps. Većina ljudi nije ni svjesna značaja i važnosti RTV takse kao i njenog plaćanja. Neplaćanjem pretplate direktno ugrožavamo rad javnog servisa koji treba da bude u funkciji javnosti, dakle nas samih, važno je da shvatimo da plaćanjem takse mi osiguravamo autonomne, nezavisne medije. Tokom anketiranja pojedini su čak odgovorili da ne znaju da postoji RTV taksa. Potrebno je javnost informisati o važnosti i značaju takse, neinformisanost, neznanje je jedan od faktora koji utječu na neplaćanje takse. Ono što je ohrabrujuće jeste da je prema anketi veći broj onih koji plaćaju nego onih koji to ne rade.

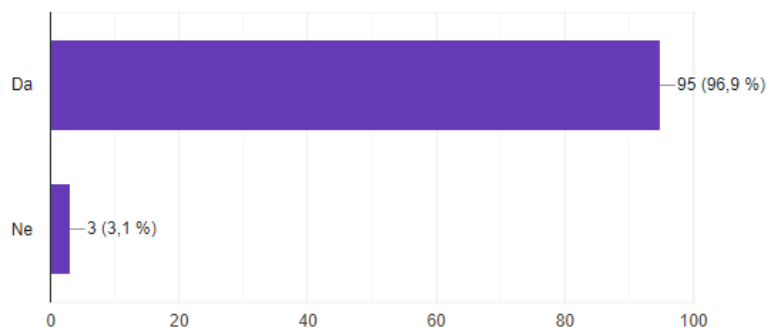
Svi mi možemo dosta toga naučiti gledajući televiziju. Šta treba a šta ne treba raditi, televizija nam omogućava da zavirimo u čudesan svijet, ona nas zabavlja, edukuje, informiše. Međutim veliki je dio programa onih koji nose negativne efekte na gledaoce. Brojni su programi na televiziji koji prikazuju sadržaje koje imaju elemente nasilja, koji utječu na to da ljudi postaju grubo, agresivni, te da nemaju saosjećanja prema žrtvama i u stvarnom životu. Televizija ima naj snažnije oružje, svojom slikom i tonom može nas ganuti do suza, obradovati ili razljutiti. U kojoj mjeri i na koji način će televizija utjecati na nas zavisi isključivo od načina na koji mi posmatramo sadržaj. Iz svakog televizijskog sadržaja danas mi možemo izvući i pozitivne i negativne efekte koje mogu prouzrokovati, sve u osnovi zavisi od individue i njegovog stava, razmišljanja. Danas u izobilju svih tih informacija i njihovih sadržaja, jako je bitno da vodimo račuan da naša djeca od najranije dobi koriste i prate sadržaje koji su primjereni njihovim godinama, da redukujemo vrijeme koje će provoditi ispred tv ekrana, sa prijateljima i sa porodicom. Jako je važno da se izbalansiraju sve mogućnosti, da se sa djecom priča i ukazuje i na dobre i na loše stvari koje se nude. Da se na vrijeme usmjerava i da samo na kraju može zaključiti šta je to dobro a šta loše za njega. Mi smo ti koji ćemo usmjeriti i ukazati na sadržaje koji su kvalitetniji.

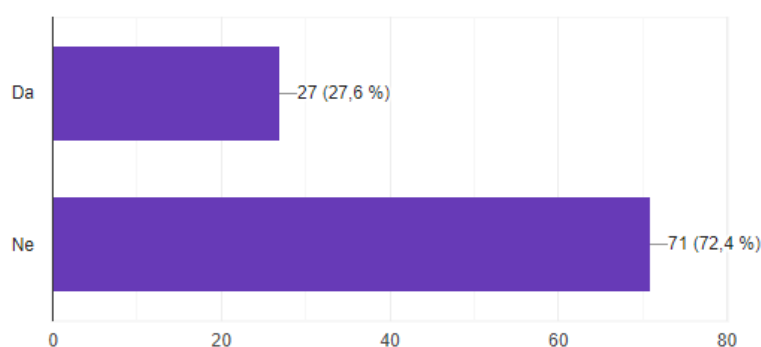
Ono što značajno utječe na kvalitet programa i vrstu sadržaja koja se emituje jeste autonomnost medija i njihova sloboda da neovisno izvještavaju o svim dešavanjima u Bosni i Hercegovini. Najveći faktor koji medije usmjerava da budu pod utjecajem jeste finacijski aspekt. Brojni mediji usljed lošeg tiraža, gledanosti danas podliježu utjecaju nekih osoba zbog finacijske pomoći koju od njih dobijaju. Usljed ekonomske krize spremni su istupiti iz osnovnih profesionalnih standarda i emitirati određeni sadržaj koji favorizuje određenu osobu, političku opciju ili je kudi i omalovažava. Ukoliko imamo medije koji se ne boje otkriti određene malverzacije budu na meti brojnih prijetnji, političkom utjecaju ili slično. Stoga novinari često zbog straha za vlastiti posao nađu neki kompromis na račun profesionanog novinarstva, a mediji da bi ostvarili zaradu danas navise se okreću senzacionalizmu. Treći maj se obilježava kao Svjetski dan slobode medija kojem je cilj podići svijest o važnosti postojanja slobodnih medija i njihovih osnovnih principa. Da mediji nisu slobodni, i da su stalno pod brojnim pritiscima smatraju i građani koji su se izjasnili u anketi na pitanje „Da li su mediji u Bosni i Hercegovini slobodni?“.

S tim u vezi jako veliki broj njih smatra da su mediji najviše izloženi političkom utjecaju. Ključna uloga medija u društvu je njihova uloga nadzora nad postupcima političkih lidera. Njihova funkcija je očuvanje javnog interesa, i smatraju se „produženom rukom“ javnosti kod političkih subjekata. Mediji povezuju političare sa interesima javnosti, ukazuje na njihove potrebe i zahtjeve. Mediji su oduvijek bili izloženi različitim vrstama pritiska. Danas su mediji izloženi političkim i ekonomskim pritiscima podjednako, jedni bez drugih ne idu. Zbog ogromnog pritiska kojima mediji podliježu upitno je koliko uspijevaju ostvariti svoje osnovne funkcije, da informišu, zabave i obrazuju. Mediji u Bosni i Hercegovini su izloženi pritiscima kao i novinari širom svijeta, brojni napadi, prijetnje i slično. Finansijska ovisnost, ekonomski, politički i drugi pritisci, konkurencija, srozali su etičke standarde u medijima. Mediji nas svakodnevno obmanjuju naslovima koje ne potkrjepljuju tekstovima. Broj lažnih vijesti raste iz dana u dan. Veliki broj vijesti danas se kreira na osnovu tvitova i objava poznatih osoba (političara, sportista) bez ikakve dodatne provjere sa autorom tvita ili facebook posta. Medij , novinar koji nema slobodu ne može proizvoditi autentičan i vjerodostojan tekst. Stoga se mora dosta toga popraviti i uraditi da bismo dobili autonomne medije, koji će profesionalno, vjerodostojno i tačno izvještavati o svim dešavanjima, iako javnost na osnovu ankete nije optimistična i smatraju da su mediji pod velikim političkim utjecajem.

Televizija ima mogućnost da putem svojih sadržaja širi znanja i motiviše ljude na uspjeh, kroz različite zanimljive emisije, sadržaje za učenje i brojne druge. Jedna od osnovnih funkcija medija jeste da edukuju, da u svojoj programskoj šemi imaju dovoljno sadržaja koji će obrazovati javnost o različitim temama. Potrebno je da sadrže edukativne programe za najmlađe, da od njihove najranije dobi potiče pozitivno ponašanje. Danas u svijetu velikog tehnološkog razvoja postoje programi koji su isključivo namjenjeni djeci, gdje kroz različite radionice, crtane filmove i druge sadržaje djecu uče osnovnim principima ponašanja, uče ih o osnovnim stvarima o životu, spremaju ih za prve školske dane, uče ih boje, dane, mjesece u godini i slično. Nastoje kod djece stvoriti osjećaj empatije prema drugarima, razvijaju dječiju maštu kojom stvaraju svoj svijet pun boja. Smatram da je broj edukativnog sadržaja koji emitiraju naši mediji u malom zaostatku za informativnim i zabavnim, još uvijek se to sve svodi na neke dječije crtane filmove. Malo je sadržaja koji su usmjereni na edukativnu funkciju a ona je ključna za razvoj zdravog društva.

6. ZAKLJUČAK

Razvoj tehnologije je promijenio svijet oko nas. Internet je postao taj koji oblikuje naše ponašanje, društvene norme, naše shvatanje života i svijeta oko nas. Međutim, koliko smo mi svjesni opasnosti koje nas vrebaju i utjecaja koji na nas imaju. Društvene mreže oduzimaju veliki dio vremena mnogih ljudi, posebno mladih osoba i adolescenata koji bez imalo straha javno dijele stvari iz privatnog života. Živimo u takvom vremenu u kojem je život bez pametnog telefona i facebook profila ili neke druge društvene mreže, nezamisliv. Čim se ujutro probudimo, prvo prelistamo sve društvene mreže, vidimo gdje je ko otputovao, ko šta jede, šta je ko danas obukao, itd. Isticanjem materijalnih vrijednosti po društvenim mrežama, jedan oblik borbe za status u društvu, duboko je srozao naše duhovne vrijednosti i načela. Prevelika uključenost tehnologije u životu čovjeka ne nosi ništa dobro, otuđili smo se jedni od drugih, zavidni smo jedni drugima. Čovjek ide u korak sa vremenom, koristi sve tehnologije koje su mu dostupne, međutim uvidjevši brojne nedostatke i propuste koje ti mediji imaju, uvijek se vraća tradicionalnim tehnologijama koje su stalno prisutne, i imaju svoj neki kontinuitet, koji niti jedna nova tehnologija ne može zamijeniti. Uprkos pojavi novih medija, televizija je još uvijek broj jedan i svakodnevno pruža gledaocima bezbroj mogućnosti i programa, zadovoljavajući svačiji ukus.

Razvoj satelitske i kablovske televizije omogućava svakom gledaocu širok dijapazon programa, sadržaja, gdje se za svakoga može pronaći odgovarajući sadržaj. Televizija ide u korak sa vremenom, uvode se nove mogućnosti, i olakšice, međutim jako je bitno da u toj svojoj želji da dostigne druge medije ne izgubi svoju osnovnu funkciju: da informiše, edukuje i zabavi. Mediji imaju izuzetnu moć da svojim sadržajima potiču određena ponašanja i usmjeravaju pažnju u željenom pravcu. Televizija je značajan izvor informacija i uspijeva u jednom trenutku utjecati na milione ljudi. Televizija nas ne informiše samo o zbivanjima nego i nas prenosi na mjesto zbivanja, stavlja nas u konkretnu situaciju i mi emotivno postajemo dio tih zbivanja. Na taj način televizija ima ulogu edukatora. Kada počnemo analizirati naš život od najranijih dana, možemo uočiti da je televizija tu prisutna od prvih dana. Svojim šarolikim slikama i zanimljivim ljudima privlačila je našu pažnju i igrala je značajnu ulogu u našem komunikacijskom osposobljavanju. Bila je jedna od važnih edukatora i osposobljavala nas je za komunikaciju bez koje mi ne možemo. Dakle oduvijek je imala važnu ulogu u podizanju naše govorne kulture. Zbog njene sveprisutnosti u našem životu i brzom razvoju,

izuzetnim moćima utjecaja na gledaoce jako je važno da se od samog početka naučimo pravilno koristiti njenim sadržajima. Televizija svojim sadržajima može u određenoj mjeri utjecati na stavove, ponašanja i kulturne vrijednosti čovjeka, ali ne može biti presudni faktor koji će usmjeriti gledaoca na određeno ponašanje. Smatram da je sve to individualno, i duboko utemeljeno na vrijednostima kojima te roditelji usmjeravaju još od djetinjstva. Koliko god da televizija prikazuje određene negativne sadržaje, na mene, kao osobu koja ima izgrađene čvrste tradicionalne vrijednosti, to ne može utjecati. Televizija je najsnažniji edukator od svih medija koji su nam dostupni. Svi sadržaji koji nam se plasiraju mogu poslužiti kao loš ili dobar primjer, lekcija koju iz iskustva drugih možemo naučiti. U osnovi svega dakle stoji čovjekova individualnost. Pozitivne i negativne posljedice medija su neizbježne, kao i u slučaju svakog drugog medija koji produžuje naša osjetila mijenjajući razmjere u komunikaciji i načine na koje shvatamo i opisujemo svijet oko sebe. Televizija je ta koja svojim raznolikim i kvalitetnim programom nagovještava da trebamo biti bolji nego što jesmo.

U Bosni i Hercegovini, ali i širom svijeta, televizija je najutjecajniji i najjači medij masovne komunikacije. Zahvaljujući tome što koristi iskustva štampe, radija i filma, televizija uspješno kombinuje sliku, zvuk i pokret. Televizija tim svojim najsnažnijim oružjem najviše utječe na emocije čovjeka, na potrebe, namećući brojne proizvode kao nešto što nam je prijeko potrebne.

Za pravilno i zdravo funkcionisanje jednog demokratskog društva potrebne su raznolike i zdrave kulturne institucije. Radijski i televizijski sistemi su jedan od najvažnijih elemenata, institucija koji mogu znatno poboljšati/pogoršati stanje u društvu, u zavisnosti koliko im se posvećuje pažnje i ulaže u obrazovanje i tehnologiju tih kadrova.

Mi danas u 21. vijeku robujemo tehnologijom, naš mozak je postao preopterećen tehnološkim izumima i sami se sve teže nosimo s izazovima virtualnog svijeta. Umjerenost je riječ kojom bih opisala upotrebu svih medijskih tehnologija, dostignuća. Smatram da u današnje vrijeme mi bez njih ne možemo, samo je bitno da u svemu uživamo umjereno, da odredimostvarnu potrebu tih tehnologija, i možda preusmjerimo svoju pažnju na neke prisnije stvari, koje će nam ostati urezane u sjećanju zauvijek, i graditi naš dvorac pun emocija i sjećanja.

7. PRILOG

Anketa:

1. Kako se najčešće informišete o svakodnevnim pitanjima u zemlji i svijetu?
-televizija; - internet; - radio; - novine.
2. Kojem od medija najviše vjerujete?
3. Koliko dnevno vremena provodite ispred tv ekrana?
4. Da li televizija kao savremeni medij u svom izvještavanju pridaje dovoljno pažnje značajnim temama za javnost?
5. Koje programe najviše pratite na tv-u?
6. Da li plaćate RTV taksu?
7. Da li po vašem mišljenju televizija ima više pozitivnih ili negativnih utjecaja na javnost?
8. Mediji u BiH su slobodni?
9. Da li su mediji u BiH izloženi političkom utjecaju?
10. Da li televizijsko izvještavanje sadrži dovoljno edukativnog programa?

Intervju:

- Precis digitalnog emitiranja je proces koji trebaju proći sve televizijske stanice, kakva je situacija u Radio – televiziji Visoko kada je u pitanju digitalizacija, koliko smo spremni za takvo emitovanje? – odgovor dao Esmer Pita, rukovodilac tehničkog sektora u Radio – televiziji Visoko.

RAK – sankcije, kazne(primjeri):

1. Regulatorna agencija za komunikacije (RAK) kaznila je u februaru Radio-televiziju Republike Srpske (RTRS) sa 37.000 KM, Radio-televiziju Federacije BiH (FTV) sa 7.000 KM, OBN televiziju sa 5.500 KM, a Radio-televiziju BN sa 2.500 KM.

RTRS-u je izrečena kazna od 28.000 KM zbog kršenja Kodeksa o audio-vizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija, saopćeno je iz RAK-a.

- Na osnovu analize tridesetodnevnikh izdanja informativnih emisija Dnevnika dva u periodu od 7. juna do 6. jula prošle godine, Agencija je utvrdila kontinuirano i tendenciozno promoviranje interesa vladajuće stranke, favoriziranje pojedinaca ili subjekata u pozitivnom kontekstu, uz stalno prisutan kritički ton prema opozicionim strankama - piše u saopćenju.

RTRS-u je izrečena i novčana kazna od 9.000 KM također radi utvrđenog kršenja Kodeksa o audio-vizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija.

Iz RAK-a su poručili da je analizom Dnevnika dva RTRS-a, emitiranog 23. novembra 2017. godine, utvrđeno da je radiostanica u emitiranom prilogu plasirala niz ozbiljnih i optužujućih izjava na račun Bakire Hasečić.

- Tendenciozna upotreba ozbiljnih navoda protiv B. Hasečić od voditelja u najavi i novinara u okviru samog priloga, kao i uključene izjave pojedinih sagovornika, doveli su do neobjektivnog i jednostranog prikaza obrađene teme, te samim tim i nepravičnog tretmana B. Hasečić u programu RTRS-a - kažu iz RAK-a.

FTV-u je izrečena novčana kazna od 7.000 KM zbog kršenja Kodeksa o audio-vizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija. Analizom emitiranih filmova, utvrđeno je da neki od njih nisu bili prilagođeni terminu prikazivanja jer su sadržavali scene nasilja, konzumiranja alkohola i droga, te upotrebu neprimjerenog jezika, vulgarnih izraza, psovki i seksualnih konotacija.

OBN televiziji izrečena je kazna od 5.500 KM zbog kršenja Kodeksa o audio-vizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija jer je analizom emitiranog kviza "Najbrži prst" utvrđeno da ova vrsta programa obmanjuje publiku nerealnim produžavanjem ili odgađanjem pružanja odgovora na postavljeno pitanje.

Dinamika odgovaranja na pitanja se na isti način ponavljala u tri posmatrane emisije ovog kviza.

Radio-televiziji BN izrečena je novčana kazna od 2.500 KM zbog kršenja Kodeksa o audio-vizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija.

Analizom emisije "Astrohat" utvrđeno je da je cijena poziva za gledaoce bila istaknuta po minutu, a ne po pozivu, kako je propisano.

Uz oznaku za pozive iz Federacije BiH nije prikazana informacija o PDV-u, što je suprotno Kodeksu, koji propisuje da će cijena poziva, uključujući i informaciju o PDV-u, biti jasno istaknuta. (Dnevni avaz; 02.03.2018. godine.)

2. Regulatorna agencija za komunikacije BiH (RAK) kaznio je banjalučku Alternativnu televiziju (ATV) zbog emitovanja emisije "Ćirilica", 9. i 16. jula 2018. godine. Kako se navodi u saopštenju RAK-a u postupku je utvrđeno kršenje odredbi člana 3. Osnovni principi i člana 5. Pravičnost i nepristrasnost Kodeksa o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija, a izrečena im je kazna od 34.000 KM, što je oko 17 hiljada eura. Emisija "Ćirilica" se inače emituje na "Happy" televiziji, a program preuzima ATV, a uređuje je i vodi Milomir Marić.

U spomenutoj emisiji srbijanske televizijske kuće s temom "Ćirilica - istina i mit o Srebrenici, 23 godine poslije" su gostovali Vojislav Šešelj, osuđen pred haškim sudom na deset godina zatvora, Vinko Pandurević, osuđen na 13 godina pred haškim sudom i Tomo Kovač koji se tereti za naređenje ubistava Bošnjaka iz zaštićene zone u Srebrenici i Žepi. (Radio Slobodna Evropa, 02.11.2018. godine.)

3.

Regulatorna agencija za komunikacije (RAK) izrekla je Radio televiziji Federacije Bosne i Hercegovine (TV FBiH) pismeno upozorenje radi kršenja člana 25. (Raspored i označavanje sadržaja u svrhu zaštite maloljetnika) Kodeksa o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija.

Agencija je utvrdila da je Federalna televizija 11. oktobra 2017. godine u terminu od 23 sata emitovala film pod nazivom "LOVE", u kojem su u više navrata prikazane eksplicitne i detaljne scene seksa i seksualnih aktivnosti neprimjerene terminu emitovanja, saopćeno je iz RAK-a.

Članom 25. Kodeksa jasno i decidno je propisana odgovornost pružaoca medijskih usluga da osigura zaštitu maloljetnika od potencijalno neprimjerenih i štetnih sadržaja, kao i odgovornost za kategorizaciju svih sadržaja koje pruža, te su jasno definisane grafičke oznake i kategorije programskih sadržaja na koje se iste i odnose, kao i vremenski termini u kojima se pojedini sadržaji mogu emitovati s obzirom na kategoriju u koju spadaju.

OBN televiziji je izrečena novčana kazna u iznosu od 6.500 KM radi emitovanja astrološke emisije Balkan Astro Centar – Savjet zvijezda, tokom koje su se u donjem dijelu ekrana smjenjivali brojevi telefona za učešće gledalaca iz inostranstva, dok su se u gornjem desnom uglu smjenjivali brojevi za učešće gledalaca iz BiH sa pripadajućom cijenom poziva bez naznačenog PDV-a.

Također, utvrđeno je da je istaknuta cijena usluge za gledaoce iz BiH manja od propisane 2/3 veličine istaknutog broja za poziv.

PINK BH televiziji je izrečena jedinstvena finansijska kazna u iznosu od 9.000 KM radi kršenja zaštite privatnosti, te učešća maloljetnika u sadržajima pružalaca medijskih usluga.

PINK BH je u okviru emisije "EKSKLUZIVno" emitovala prilog o porodičnoj tragediji srbijanskog glumca Srđana Žike Todorovića, odnosno o iznenadnoj smrti njegovog trogodišnjeg sina. Pink BH je, kršeći obavezu poštivanja privatnosti i bez ikakvog dokazivog javnog interesa, zloupotrijebila porodičnu tragediju, vodeći se očitom potrebom za senzacionalizmom i ekskluzivitetom, radi čega je Agencija izrekla odgovarajuću izvršnu mjeru.

Radiju Kameleon su oduzeti programski uslovi sadržani u Aneksu 1 za program Radio Kameleon Sarajevo, a u vezi sa kršenjem prenosa dozvole, te oduzeti tehnički uslovi za emitovanje za frekvencije 101.20 MHz i 95.90 MHz Opšte dozvole za radijsko emitovanje koje se vrši putem zemaljske radiodifuzije, te mjera pismenog upozorenja zbog kršenja člana 20. U ovom slučaju se radilo o nelegalnom emitovanju programa na dodijeljenim resursima s jedne i nepoštovanju programskih uslova dodijeljenih dozvolom sa druge strane.

(www.klix.ba 06.02.2018. godine).

8. LITERATURA

Knjige:

- Anić, Š., Klaić, N., Domović, Ž.(2007), Rječnik stranih riječi: Tužice, posuđenice, izrazi, kratice i fraze, Sani-Plus, Zagreb (str.1391.)
- Car, V. Matović, M., Turčilo, L.,(2016), Mediji i javni interes, pdf –
- Chomsky, N., Mediji, propaganda i sistem, Beograd, 2001. Godina
- Janjetović.Lj. Zakonska regulativa djelatnosti javnog servisa u Bosni i Hercegovini, 2014.
- Kurtić, N.,Komunikološki ogledi, Bosanska riječ, Tuzla 2011.godine, 188.str.
- Lorimer.R. (1998): Masovne komunikacije- komparativni uvod, Clio, Beograd
- McQueen,D. (1998.) Television,- Televizija, Clio (2000.g.)
- Nuhanović, A., Fenomen javnosti, Sarajevo 1998.godine
- Nuhanović, A. Demokratija, mediji, javnost, Sarajevo, 2005.godine
- Stanisavljević, D., Mediji i javno mnijenje u Republici Srpskoj, Sarajevo 2010.godina
- Šahinpašić.A. Javni radio-televizijski sistem u BiH: online komunikacija, sadržaj i participacija“, 2013.godine
- Tucaković, Š. „Propagandno komuniciranje“ Sarajevo, 1999.godine.
- Vočkić - Avdagić, J., Suvremene komunikacije ne/sigurna igra svijeta, Fakultet političkih nauka u Sarajevu, 2002,
- „Hrvatska enciklopedija“, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, www.enciklopedija.hr, 2018. Datum pristupa: 25.03.2019.godine.

Web portali, stranice:

- <https://hr.wikipedia.org/wiki/Televizija>. Datum pristupa: 25.03.2019.godine.
- <http://edukacija.rs/zanimljivosti/najvece-zanimljivosti-tokom-istorije-televizije>.Datum pristupa: 25.03.2019.godine.
- <https://www.youtube.com/watch?v=cbpGVT03h3c> Arhivski snimak „tvbih“, datum pristupa 11.07.2019.godine, 13:00h.
- <https://www.serijala.com/izdvojeno/pedesete-i-sezdesete-originalno-zlatno-doba-televizije/> Datum pristupa: 02.05.2019.godine, 21:48h.

- http://tnative.tportal.hr/povijest-televizije-prva-serija-reklama/?meta_refresh=1 Datum pristupa: 02.05.2019.godine, 22:29h
- <https://hr.wikipedia.org/wiki/Televizija> Datum pristupa : 18.05.2019.godine, 14:00h.
- Izvještaj Regulatorne agencije za komunikacije za 2018.godinu <https://docs.rak.ba/documents/b9be1646-a90f-4560-9bcc-0a1264735aa9.pdf> 12.07.2019.godine, 18.00h.
- <http://hr.ses.com/5620021/about-ses> Datum pristupa: 18.05.2019.godine, 18:00h.
- www.Totaltv.ba Datum pristupa: 19.05.2019.godine,17:00h.
- www.telemach.ba Datum pristupa:19.05.2019.godine,19:00h.
- <https://obljetnica.hrt.hr/leksikon/j/jirt/> Datum pristupa: 25.05.2019.godine, 16:00h.
- Član 5 Zakona o Javnom radiotelevizijskom sistemu BiH. Datum pristupa: 14.06.2019.godine, 14:00h
- Član 8 (2) i (3) Zakona o BHRT-u. Datum pristupa: 14.06.2019.godine, 15:00h
- <https://www.osce.org/bs/fom/94108?download=true> Datum pristupa: 14.06.2019.godine, 17:00h.
- <https://www.rak.ba/> Datum pristupa:16.06.2019.godine, 10:00h.
- Kodeks o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija, RAK, 2015, Dio prvi – predmet i definicije, Član 4.
- https://www.media.ba/sites/default/files/kodeks_o_audiovizuelnim_medijskim_uslugama_i_medijskim_uslugama_radija_rakbih.pdf Datum pristupa: 20.06.2019.godine, 11:00h.
- <http://www.mediaonline.ba/ba/pdf.asp?ID=540&n=ISPOLJAVANJE%20JAVNE%20ULOGE%20%96%20FORMA,%20SADR%8EINA,%20UKLONI> Datum pristupa: 20.06.2019.godine, 15:00h.
- <https://lat.rtrs.tv/comp/principi.php> Datum pristupa: 21.06.2019.godine, 10:00h.
- <http://eu-monitoring.ba/dorde-krajisnik-javni-radio-televizijski-servis-na-izdisaju/> Datum pristupa: 21.06.2019.godine, 13:00h.
- <http://www.milic.rs/medijsko-pravo-i-mediji> Datum pristupa: 21.06.2019.godine, 16:00h.

9. BIOGRAFIJA

Zovem se Adna Begić, rođena sam u Zenici 23.08.1995. godine. Osnovnu školu sam završila u Moštru sa odličnim uspjehom. Gimnaziju „Visoko“ završila sam sa odličnim uspjehom.

U srednjoj školi bila sam aktivni član Novinarske sekcije, u okviru koje smo radili brojne projekte vezane za školu kao i izradu školskog časopisa. Želja za novinarstvom i ovom profesijom javila se jako davno, još kao djevojčica maštala sam o tome da budem voditeljka i da me svi gledaju na tv-u. Tokom daljeg obrazovanja želja se samo još više produbila i stoga sam odlučila upisati Fakultet političkih nauka. Fakultet političkih nauka upisujem 2014 godine, a nakon završetka školovanja upisujem master studij.

Budući da sam tokom školovanja bila vanredan student, u protekle dvije godine imala sam nekog radnog iskustva. Naime, radila sam 3 mjeseca na jednoj lokalnoj televiziji u Kaknju, NTVIC.

Tom prilikom sam vršila pripremu priloga za različite teme, vršila intervjuje sa nekim poznatim ličnostima, pripremanje izvještaja za vrijeme i sport. U maju mjesecu ove godine počela sam raditi volonterski/pripravnički staž u Gradskoj upravi Grada Visoko, Služba za poslove Gradonačelnice i Gradskog vijeća, u trajanju od 12 mjeseci, što je obuhvatalo poslove PR-a, vođenje i planiranje sastanaka, organizovanje različitih manifestacija, pisanje članaka različite tematike i brojne druge zadatke.

U okviru te iste službe obavljala sam poslove oko pripreme sjednica Gradskog vijeća, vršim pripremu i obradu Službenog glasnika Grada Visoko. Tečno govorim i pišem engleski jezik, također poznajem djelomično italijanski i francuski jezik.

FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA

Obrazac AR

UNIVERZITET U SARAJEVU – FAKULTET POLITIČKIH NAUKA

Stranica 65 od 70

IZJAVA o autentičnosti radova

Naziv odsjeka i/ili katedre: Komunikologija

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Adna Begić

Naslov rada: Percepcija televizijskih sadržaja u bosanskohercegovačkom javnom diskursu

Vrsta rada: Završni magistarski rad

Broj stranica: 65

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum:

Sarajevo, 03.09.2019. godine

Potpis
